

Πτυχιακή Εργασία

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη παιδιών προσφύγων και μεταναστών» και η επίδραση του στις αντιλήψεις τους για το ρόλο και τις πρακτικές τους.

Φοιτήτρια: Τσιρόγκα Ελίνα (Α.Μ: 9982201700232)

Επιβλέπουσα: Ανδρούσου Αλεξάνδρα

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2020

Ευχαριστίες

Ολοκληρώνοντας την παρούσα εργασία θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω τους συμμετέχοντες στην παρούσα έρευνα οι οποίοι, σε μία δύσκολη περίοδο και σε συνθήκες lockdown συμμετείχαν σε αυτήν. Χωρίς τη δικιά τους καθοριστική και ενθουσιώδη συμμετοχή η παρούσα έρευνα δεν θα μπορούσε να είχε ολοκληρωθεί.

Και βέβαια ένα μεγάλο ευχαριστώ από καρδιάς στη δασκάλα μου, στην επιβλέπουσα μου, αναπληρώτρια καθηγήτρια Αλεξάνδρα Ανδρούσου. Αποτέλεσε σταθερό στήριγμα μου, τόσο κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της συγκεκριμένης έρευνας, όσο και καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου και την ευγνωμονώ για αυτό!

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Μέσα από την ανάλυση ερωτηματολογίων αλλά και τη διεξαγωγή 2 focus group επιχειρείται η διερεύνηση της επίδρασης της συμμετοχής στο επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις». Η ανάλυση διεξάγεται με βασικές θεωρητικές αφητηρίες τις αρχές για την εκπαίδευση ενηλίκων και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, τη θεωρία της μετασχηματιστικής μάθησης και τη θεωρία του Freire για την εκπαίδευση για την κοινωνική αλλαγή. Τα δεδομένα αφορούν στο πώς περιγράφουν οι συμμετέχοντες το επιμορφωτικό πρόγραμμα ως εκπαιδευτική εμπειρία, ποια τα κίνητρα και οι προσδοκίες τους από τη συγκεκριμένη επιμόρφωση, ποια σημεία εντοπίζουν ως σημαντικά και γιατί, ποιες δυσκολίες αντιμετώπισαν, με ποιο τρόπο επηρέασε τις αντιλήψεις για το ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί καθώς και για την έννοια της συνεργασίας. Η ανάλυση αποκαλύπτει υψηλή ικανοποίηση προσδοκιών και αναγκών των συμμετεχόντων από τη συγκεκριμένη επιμόρφωση. Τα επιμέρους στοιχεία του προγράμματος αξιολογούνται πολύ θετικά ενώ χαρακτηρίζουν ως επιτυχημένη και την αλλαγή σε εξ αποστάσεως. Τονίζουν ως θετικά χαρακτηριστικά του επιμορφωτικού προγράμματος το ότι ήταν διαφορετικό από προηγούμενες επιμορφώσεις, τη βιωματική μορφή του αλλά και τη σύνδεση με τα βιώματά τους. Η συνεργασία στην ομάδα αναφέρεται ως αφητηρία για μία αναστοχαστική διεργασία ενώ ξεχωρίζουν την αλληλεγγύη και την κοινή ιδεολογική βάση ως καθοριστικά στοιχεία ενός υπό ανάπτυξη δικτύου. Καταθέτουν ότι η συμμετοχή τους στη επιμόρφωση πυροδότησε αναστοχαστικές διεργασίες, δρομολόγησε αλλαγές που αφορούν στο ρόλο αλλά και τις εκπαιδευτικές τους πρακτικές, ισχυροποίησε τα επιχειρήματά τους και τους ενδυνάμωσε.

Λέξεις Κλειδιά:

Επιμόρφωση εκπαιδευτικών, ενδυνάμωση, συνεργασία, εκπαίδευση εκπαιδευτικών, βιωματική εκπαίδευση, εξ αποστάσεως εκπαίδευση

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	2
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
Λέξεις Κλειδιά:	3
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ.....	6
Ευρετήριο Πινάκων.....	6
Ευρετήριο Διαγραμμάτων.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	11
1.1. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.....	11
1.2. Η εκπαίδευση παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα.....	14
1.3. Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα».....	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	20
2.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα.....	20
2.2. Θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση.....	20
2.3. Ερευνητικά εργαλεία.....	21
2.4. Δείγμα και δειγματοληψία.....	22
2.5. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων.....	23
2.6. Μεθοδολογικός σχεδιασμός, εγκυρότητα και αξιοπιστία.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΕΥΡΗΜΑΤΑ.....	26
3.1. Τα ερωτηματολόγια.....	26
3.1.1. Οι συμμετέχοντες στο επιμορφωτικό πρόγραμμα.....	26
3.1.2. Η αξιολόγηση των συμμετεχόντων για το πρόγραμμα.....	29
3.1.3. Τα σημεία που ξεχώρισαν.....	31
3.2. Τα focus group.....	35
3.2.1. Η επιμόρφωση μέσα από το λόγο των συμμετεχόντων.....	35
3.2.2. Η συνεργασία στην ομάδα.....	37

3.2.3. Το υλικό	41
3.2.4. Η εμπειρία της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης.....	43
3.2.5. Η επίδραση στις αντιλήψεις και τις πρακτικές	45
3.3. Συζήτηση.....	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	53
4.1. Συμπεράσματα	53
4.2. Περιορισμοί της παρούσας έρευνας	56
4.3. Μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	59
A. Οδηγός Συζήτησης (focus group).....	63
B. Ερωτηματολόγια.....	67
B.1. Ερωτηματολόγιο Α, Β, Γ Κύκλου	67
B.2. Ερωτηματολόγιο Δ Κύκλου	73

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 01: Θεματικές ενότητες του επιμορφωτικού προγράμματος 18

Πίνακας 02: Χαρακτηριστικά του δείγματος 24

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Φύλο επιμορφούμενων	27
Διάγραμμα 2: Ηλικία επιμορφούμενων	27
Διάγραμμα 3: Ειδικότητα επιμορφούμενων	27
Διάγραμμα 4: Εργασιακό πλαίσιο επιμορφούμενων	27
Διάγραμμα 5: Εργασιακή συνθήκη επιμορφούμενων	28
Διάγραμμα 6: Συμμετοχή σε αντίστοιχη επιμόρφωση	28
Διάγραμμα 7: Κύκλος συμμετοχής	28
Διάγραμμα 8: Εκπαιδευτική εμπειρία με πρόσφυγες	28
Διάγραμμα 9: Χρόνια εμπειρίας με πρόσφυγες	28
Διάγραμμα 10: Ανταπόκριση προγράμματος στις προσδοκίες	29
Διάγραμμα 11: Προσφορά της επιμόρφωσης	29
Διάγραμμα 12: Συμβολή του προγράμματος στη βελτίωση δεξιοτήτων	30
Διάγραμμα 13: Ενημέρωση της επιμόρφωσης στις αντιλήψεις	30
Διάγραμμα 14: Αξιολόγηση επιμέρους στοιχείων	31
Διάγραμμα 15: Αξιολόγηση επιμέρους θεματικών	31
Διάγραμμα 16: Αξιολόγηση ηλεκτρονικού forum συζητήσεων	32
Διάγραμμα 17: Αξιολόγηση της τελικής εργασίας	32
Διάγραμμα 18: Αξιολόγηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης	33
Διάγραμμα 19: Εξοικείωση των συμμετεχόντων με τους Η/Υ	33
Διάγραμμα 20: Προηγούμενη εμπειρία με εξ αποστάσεως εκπαίδευση	33
Διάγραμμα 21: Χαρακτηρισμός της επιμόρφωσης	34

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα εργασία ολοκληρώνεται σε μία πολύ δύσκολη συγκυρία για την εκπαίδευση και ακόμα πιο δύσκολη για την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων καθώς στην παρούσα χρονική στιγμή η πλειοψηφία των παιδιών προσφύγων είναι εκτός των ελληνικών σχολείων, κλεισμένα σε απομόνωση στα camp. Με πρόσχημα την όντως δύσκολη υγειονομική συγκυρία, τα παιδιά προσφύγων υφίστανται πολιτικές αποκλεισμού και καταπίεσης των στοιχειωδών δικαιωμάτων τους. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η παρουσίαση μίας έρευνας που αφορά επιμορφωτικό πρόγραμμα με θεματολογία την εκπαίδευση προσφύγων συνιστά μια πολύ ιδιαίτερη συνθήκη και με ένα ιδιόμορφο τρόπο δείχνει ανεπίκαιρη και ταυτόχρονα πιο επίκαιρη από ποτέ. Η ανάγκη να προετοιμαστούμε ως εκπαιδευτικοί, αλλά και να αγωνιστούμε και να διεκδικήσουμε τη παρουσία και συμμετοχή των παιδιών προσφύγων στα σχολεία μας είναι επιτακτική.

Η αρχική ιδέα για τη συγκεκριμένη έρευνα προέκυψε καθώς ανέλαβα, με την άλλη επαγγελματική μου ιδιότητα αυτή της αναλύτριας, την στατιστική ανάλυση των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες στο επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» που διοργανώνει το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με τη Unicef. Προχωρώντας στην ανάλυση, τα πρώτα ευρήματα έδειχνα πολύ υψηλούς βαθμούς ικανοποίησης από τη συγκεκριμένη επιμόρφωση. Αυτό το δεδομένο αποτέλεσε και το έναυσμα για αυτήν την έρευνα η οποία συνιστά μία σε βάθος διερεύνηση της εμπειρίας των συμμετεχόντων σε αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα. Σκοπός της είναι, μέσω της διενέργειας συζητήσεων με τους συμμετέχοντες με τη μορφή των focus group να διερευνηθούν τα κίνητρα και οι προσδοκίες τους από το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα, τα σημεία που εντοπίζουν ως σημαντικά αλλά και αυτά που τους δυσκόλεψαν αλλά και

η επίδραση αυτού του προγράμματος στις αντιλήψεις και τις πρακτικές τους.

Στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας αναπτύσσονται οι βασικοί θεωρητικοί άξονες που πλαισιώνουν αυτή την έρευνα και αποτελείται από τρεις ενότητες. Στην πρώτη ενότητα γίνεται απόπειρα παρουσίασης των βασικών αρχών της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών με αναφορές στην εκπαίδευση ενηλίκων και στις αρχές της. Στη δεύτερη ενότητα περιγράφεται το θεσμικό πλαίσιο της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα με τις προκλήσεις και τις προοπτικές του. Στο τρίτο μέρος αυτής της πρώτης ενότητας περιγράφονται αναλυτικά τα βασικά χαρακτηριστικά του επιμορφωτικού προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις».

Το δεύτερο μέρος της παρούσας παρουσιάζει τη μεθοδολογία διεξαγωγής της έρευνας και περιλαμβάνει αναλυτικά το σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα, τη θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση, τα ερευνητικά εργαλεία, το δείγμα και τη μέθοδο δειγματοληψίας, τη μέθοδο ανάλυσης των δεδομένων, το μεθοδολογικό σχεδιασμό αλλά και θέματα εγκυρότητας και αξιοπιστίας της παρούσας έρευνας.

Το τρίτο μέρος αποτελείται από τρεις βασικές ενότητες. Στην πρώτη παρουσιάζεται η ανάλυση των δεδομένων από τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι συμμετέχοντες για την αξιολόγηση του προγράμματος. Επιλέχθηκε η παρουσίαση των συγκεκριμένων ευρημάτων καθώς αποτέλεσαν τη βάση για την μετέπειτα διενέργεια της σε βάθος ανάλυσης. Στη δεύτερη ενότητα παρουσιάζονται και αναλύονται τα ευρήματα της έρευνας σε θεματικούς άξονες όπως αυτοί προέκυψαν από τη διαδικασία ανάλυσης των δεδομένων ενώ το τρίτο μέρος περιλαμβάνει την συζήτηση γύρω από τα παραπάνω ευρήματα.

Στο τέταρτο μέρος περιλαμβάνονται τα συμπεράσματα της έρευνας, οι περιορισμοί της και πιθανές μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις. Στο τέλος της παρούσας παρουσιάζεται η βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή της ενώ το παράρτημα περιλαμβάνει τον οδηγό συζήτησης που ακολουθήθηκε και δείγμα από τα ερωτηματολόγια που αναλύθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1. Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αποτελεί μία ιδιαίτερη παιδαγωγική συνθήκη λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των επιμορφούμενων, ωστόσο αφορά μια ολιστική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας που, για να είναι αποτελεσματική, οφείλει να υπακούει σε βασικές αρχές εκπαίδευσης ενηλίκων. Σύμφωνα με την UNESCO (1997) : *«Εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάθε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση, μέσω των οποίων άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν, αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση και επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους, με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μια εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη».*

Με βάση τον παραπάνω ορισμό κρίνεται απαραίτητο σε κάθε εκπαιδευτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε ενήλικες να λαμβάνονται υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων που αφορούν στην ιδιότητα τους ως ενήλικες και στις ήδη διαμορφωμένες στάσεις και αντιλήψεις τους τόσο για το θέμα που πραγματεύεται η κάθε επιμορφωτική διαδικασία όσο και για την ίδια την διαδικασία. Με βάση αυτό το δεδομένο των ήδη διαμορφωμένων στάσεων και αντιλήψεων, η οπτική του μετασχηματισμού της προϋπάρχουσας γνώσης ως βασικός μηχανισμός μάθησης, είναι καθοριστική στη μελέτη των διαδικασιών μάθησής τους.

Σε αυτό το πλαίσιο ο Mezirow (1991) ορίζει τη διαδικασία της μετασχηματιστικής μάθησης ως «διεργασία μετασχηματισμού πλαισίων αναφοράς (νοηματικά σχήματα, προοπτικές, συνήθειες) με στόχο να γίνουν αυτά πιο ανοιχτά και κριτικά ώστε να οδηγήσουν σε νέες, πιο

αληθινές, απόψεις και πεποιθήσεις». Η θεωρία του Mezirow (1978) βασίζεται στον μετασχηματισμό των παραδοχών για τον εαυτό και για τον κόσμο και βασικές της έννοιες είναι τα πλαίσια αναφοράς ή νοητικές δομές, το αποπροσανατολιστικό δίλημμα, οι διαδικασίες μάθησης, η προοπτική μετασχηματισμού, ο κριτικός λόγος και ο κριτικός στοχασμός. Τα πλαίσια αναφοράς αποτελούν ένα σύνολο από συνδεδεμένα νοητικά σχήματα και στάσεις, τρόπους σκέψης και μάθησης που είναι υπό συνεχή ενεργή διαμόρφωση μέσω της εμπειρίας (Φρυδάκη, 2015). Τα αποπροσανατολιστικά διλήμματα είναι δυνατόν να ενεργοποιηθούν μέσα από την έκθεση των εκπαιδευόμενων σε διαφορετικών μορφών παιδαγωγικές δράσεις ωστόσο οι διαδικασίες μετασχηματισμού ενεργοποιούνται καλύτερα μέσα σε ομαδική συνθήκη στο πλαίσιο μίας κοινότητας μάθησης ή πρακτικής (Φρυδάκη, 2015), σε ένα πλαίσιο δηλαδή που ευνοεί την ανταλλαγή, το σπάσιμο των στεγανών και την αλληλεπίδραση.

Με βάση τα παραπάνω, προκύπτει ότι η διαδικασία μάθησης στους ενήλικες δεν αποτελεί μία διαδικασία αλλαγής μίας άποψης ή υιοθέτησης μίας πιο «ορθής» αλλά μία διαδικασία «ανοίγματος» ως προς τον τρόπο αντίληψης του γύρω κόσμου και κατ' επέκταση του εαυτού και των άλλων (Φρυδάκη, 2015). Σε μία τέτοια διαδικασία ανοίγματος ο κριτικός στοχασμός και λόγος αποτελούν το βασικό μοχλό προς την μετασχηματιστική αλλαγή (Φρυδάκη, 2015).

Μία διαδικασία εκπαίδευσης προσανατολισμένη στο στοχασμό και τη δράση έχει της ρίζες της στην παιδαγωγική θεωρία του Paulo Freire σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση οφείλει να στρέφεται στην κατεύθυνση της παρέμβασης στα κοινωνικά δρώμενα με στόχο το μετασχηματισμό της κοινωνίας (Τσάφος, 2014). Η θεωρία του Freire έχει επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό το θεωρητικό πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων καθώς σύμφωνα με αυτή η οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας πρέπει να γίνεται με βάση τις εμπειρίες των εκπαιδευόμενων αλλά και τις αντιλήψεις τους για την κοινωνική πραγματικότητα (Freire,

2006) (Freire, 1977). Βασικό στόχο της εκπαιδευτικής διαδικασίας ορίζει τη διαμόρφωση της κριτικής συνείδησης, μέσω του κριτικού στοχασμού (Γρόλλιος, 2005) με στόχο την ενδυνάμωση των εκπαιδευόμενων στην προοπτική του κοινωνικού μετασχηματισμού (Freire, 1977).

Με αυτό το στόχο της κριτικής συνειδητοποίησης ο Freire (1977) εισάγει την έννοια της προβληματίζουσας εκπαίδευσης, μίας εκπαιδευτικής διαδικασίας που έχει στόχο να συμβάλλει στην κριτική αποτίμηση της πραγματικότητας από τους εκπαιδευόμενους. Και αυτός ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από μία εκπαιδευτική διαδικασία που διερευνά το θεματικό σύμπαν των εκπαιδευόμενων, που συμπεριλαμβάνει τα βιώματα και τις εμπειρίες τους και που δημιουργεί τις συνθήκες μετασχηματισμού των τρόπων που οι εκπαιδευόμενοι αναγνωρίζουν τον κόσμο γύρω τους (Τσάφος, 2014).

Σε μία τέτοια εκπαιδευτική διαδικασία, οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να περάσουν από μία συνθήκη όπου αισθάνονται επαγγελματικά επαρκείς σε μία συνθήκη μαθητείας γεγονός που συχνά πυροδοτεί μία διαδικασία αντιστάσεων (Ανδρούσου, 2005) από πλευράς τους. Οι αντιστάσεις αυτές οφείλουν να αποτελέσουν βασική παράμετρο που θα ληφθεί υπόψη στο σχεδιασμό ενός επιμορφωτικού προγράμματος καθώς οι εκπαιδευόμενοι χρειάζονται χρόνο για να μπορέσουν να βρουν νόημα σε αυτά που τους προτείνονται και να τα αποδεχθούν (Ανδρούσου, 2005).

Με βάση όλα τα παραπάνω ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα που απευθύνεται σε εκπαιδευτικούς θα μπορούσαμε να πούμε ότι «θα πρέπει να εστιάζει στην ενεργή μάθηση που κινητοποιεί τους επιμορφούμενους στην κατεύθυνση να αναζητήσουν νέες γνώσεις που τους αφορούν, μέσα σε κλίμα ομαδοσυνεργατικό, η στοχοθεσία να είναι έτσι προσαρμοσμένη ώστε να δίνει «φωνή» στους επιμορφούμενους σχετικά με το περιεχόμενο της επιμόρφωσής τους, να περιλαμβάνει πρακτική εξάσκηση ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να δουν στην πράξη τι είναι εφικτό και τι όχι και να συνεργαστούν με συναδέλφους και η αξιολόγηση

να γίνεται ενδελεχώς και ορθά, με συμμετοχή των ιδίων των εκπαιδευόμενων ώστε να βελτιώνονται τα προβληματικά σημεία της επιμόρφωσης» (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004).

1.2. Η εκπαίδευση παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα

Η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγ

ων, ως οργανωμένη πρωτοβουλία του κράτους, άρχισε να απασχολεί σε θεσμικό επίπεδο το Υπουργείο Παιδείας στις αρχές του 2016 και με δεδομένη τη συνεχή αύξηση των προσφυγικών ροών προς την Ελλάδα αλλά και την αύξηση του πληθυσμού των παιδιών προσφύγων που διέμεναν σε Δομές Φιλοξενίας. Στις 18/3/2016 με την Υπουργική Απόφαση ΓΓ1/47079 συστήνεται η Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, με έργο την εξειδίκευση των δράσεων του Κοινωνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες και κεντρικό στόχο την οργάνωση της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα. Με την ίδια Υ.Α. συστήνεται και Επιστημονική Επιτροπή με μέλη ΔΕΠ από Ακαδημαϊκά Ιδρύματα από όλη την Ελλάδα με στόχο την υποβοήθηση του έργου της ΕΣΠΠ. Η σύσταση των δύο επιτροπών συνιστά την αρχή, σε κρατικό επίπεδο, της θεσμικής οργάνωσης της εκπαίδευσης των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα .

Με βάση τις εισηγήσεις της επιτροπής η εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων στην Ελλάδα οργανώθηκε και υποστηρίχθηκε αρχικά με το θεσμό των ΔΥΕΠ και στη συνέχεια με τον υφιστάμενο θεσμό των Τάξεων Υποδοχής. Οι Δ.Υ.Ε.Π. θεσπίστηκαν και ξεκίνησαν τη λειτουργία τους κατά το σχολικό έτος 2016-2017 με το Ν. 4415/16 και τις Υ.Α. 131024/Δ1/2016 και 152360/ΓΔ4/2016. Οργανώθηκαν και λειτούργησαν για να υποδεχτούν παιδιά προσφύγων που διαμένουν σε Δομές Φιλοξενίας Προσφύγων σε όλη την Ελλάδα. Για τη βαθμίδα του Δημοτικού και του Γυμνασίου ιδρύθηκαν και λειτουργούν σε σχολικά συγκροτήματα πλησίον των Δομών Φιλοξενίας και σε απογευματινό ωράριο ενώ για τη βαθμίδα του Νηπιαγωγείου ιδρύθηκαν ως

παραρτήματα νηπιαγωγείων και λειτουργούν μέσα στις Δομές Φιλοξενίας σε πρωινό ωράριο.

Οι ΔΥΕΠ των βαθμίδων του Δημοτικού και του Γυμνασίου ακολουθούν ειδικό προσαρμοσμένο ωρολόγιο πρόγραμμα που συνιστά ένα ευέλικτο σχήμα «θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης, προκειμένου τα παιδιά πολιτών τρίτων χωρών που διαμένουν σε κέντρα φιλοξενίας ή εκτός αυτών να στηριχθούν εκπαιδευτικά, μέσω της εκμάθησης των ελληνικών ως δεύτερης/ξένης γλώσσας και της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και πολιτιστικών δραστηριοτήτων» (Υ.Α.15236/ΓΔ4, 2016). Κάθε χρόνο «Με κοινή απόφαση του Υπουργού Οικονομικών και του Υπουργού Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων ιδρύονται δομές υποδοχής για την εκπαίδευση των προσφύγων, καθορίζεται η οργάνωση, η λειτουργία, ο συντονισμός και το πρόγραμμα της εκπαίδευσης στις ως άνω δομές, καθώς και τα κριτήρια και η διαδικασία στελέχωσης αυτών» (Ν.4415, 2016).

Τα παιδιά προσφύγων φοιτούν όπου υπάρχει ανάγκη για μία σχολική χρονιά στις Δ.Υ.Ε.Π. και στη συνέχεια εντάσσονται στη σχολική μονάδα της περιοχής τους σε τάξη υποδοχής. Οι τάξεις υποδοχής προβλέπονται ήδη από το Νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163Α/21.09.2010) όπου με το άρθ. 26 παρ. 1α και 1β εισάγει το θεσμό των Ζωνών Εκπαιδευτικής. «...Στόχος των Ζ.Ε.Π. είναι η ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω της λειτουργίας υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης, όπως ιδίως η λειτουργία τάξεων υποδοχής» (Ν.3879, 2010).

Το πρόγραμμα των Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ περιλαμβάνει δύο κύκλους: Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) I ΖΕΠ και Τάξεις Υποδοχής (ΤΥ) II ΖΕΠ όπου και οι δύο εντάσσονται μέσα στο ωρολόγιο πρόγραμμα του σχολείου. Στις ΤΥ I ΖΕΠ φοιτούν μαθητές/-τριες με ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας, ακολουθείται εντατικό πρόγραμμα εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας ενώ οι μαθητές/-τριες που φοιτούν σε ΤΥ II ΖΕΠ αρακολουθούν μερικά μαθήματα στην κανονική τους τάξη, όπως: Φυσική Αγωγή,

Εικαστικά, Μουσική Αγωγή, Ξένη Γλώσσα ή και άλλο μάθημα ανάλογα με τον τρόπο που είναι οργανωμένο το πρόγραμμα της Τ.Υ. στο κάθε σχολείο. Οι μαθητές φοιτούν στην ΤΥ Ι ΖΕΠ για ένα διδακτικό έτος ενώ υπάρχει με δυνατότητα επέκτασης (Ν.3879, 2010). Οι μαθητές με μέτριο επίπεδο ελληνομάθειας και που βάση αυτού χρειάζονται υποστήριξη στην παρακολούθηση των μαθημάτων στην κανονική τάξη, φοιτούν στις ΤΥ ΙΙ ΖΕΠ. Στις ΤΥ ΙΙ πραγματοποιείται υποστήριξη στην ελληνική γλώσσα ή και σε περισσότερα μαθήματα είτε εντός της κανονικής τάξης με παράλληλη διδασκαλία (δεύτερος εκπαιδευτικός στην τάξη), είτε και πιο συχνά εκτός κανονικής τάξης. Η φοίτηση στις ΤΥ ΙΙ διαρκεί έως τρία διδακτικά έτη (Ν.3879, 2010).

1.3. Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα»

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις», ανήκει σε ένα ευρύτερο κύκλο επιμορφωτικών προγραμμάτων που διεξάγονται από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και το Πανεπιστήμιο Κρήτης σε συνεργασία με το γραφείο της UNICEF στην και απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς που εμπλέκονται στην εκπαίδευση παιδιών προσφύγων.

Το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα διεξήχθη για δεύτερη χρονιά από το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών υπό την αιγίδα της Unicef. Το 2020 διεξήχθη σε 4 κύκλους, η διάρκεια του καθενός ήταν περίπου 4 εβδομάδες από τον Ιανουάριο έως το Μάρτιο . Η επιμόρφωση έγινε στους χώρους του Μαράσλειου Διδασκαλίου και αποτελούνταν από 11 δια ζώσης τετράωρες εκπαιδευτικές συνεδρίες οι οποίες γίνονταν κάθε 2-3 μέρες σε απογευματινές ώρες ή το πρωί του Σαββάτου. Ο 4^ο κύκλος διεξήχθη σχεδόν ολόκληρος εξ αποστάσεως (2

συνεδρίες μόνο δια ζώσης) καθώς συνέπεσε με την επιβολή καθολικού lockdown λόγω των ιδιαίτερων υγειονομικών συνθηκών που είχαν διαμορφωθεί εξ αιτίας του COVID 19.

Η θεματολογία της επιμόρφωσης περιστρέφεται γύρω από την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα, περιλαμβάνει θεματικές που αφορούν γλωσσικά ζητήματα, ψυχοπαιδαγωγικά ζητήματα, ζητήματα που άπτονται του ρόλου της διδασκαλίας και του εκπαιδευτικού, ζητήματα ματαίωσης και ενδυνάμωσης των εκπαιδευτικών κ.α. Αναλυτικά οι θεματικές του κάθε κύκλου ήταν:

Πίνακας 01: Θεματικές ενότητες του επιμορφωτικού προγράμματος

Τίτλος θεματικής ενότητας
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους. Οι προκλήσεις για το σχολείο.
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης
Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης / Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας
Όταν η ματαίωση χτυπάει την πόρτα
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο

Οι εισηγητές των θεματικών είναι ακαδημαϊκοί, από το ΕΚΠΑ αλλά και από άλλα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα της Ελλάδας, αλλά και άνθρωποι του πεδίου όπως εκπαιδευτικοί, συντονιστές εκπαίδευσης προσφύγων, ψυχοθεραπευτές κ.α.

Αναλυτικά το πρόγραμμα του κάθε κύκλου παρουσιάζονται παρακάτω:

Πρόγραμμα Α Κύκλου

Πρόγραμμα δια ζώσης επιμορφώσεων e_li.t.
Teach4Integration

Α' Κύκλος Σεμιναρίων
(14/1/2020 – 6/2/2020)

Τρίτη 14/1/2020
15:30 - 16:30
Πρόσφυγες στην εκπαίδευση: άλλη μία δυσκολία ή άλλη μία ευκαιρία;
Αλεξάνδρα Ανδρούσου – Μαρία Ιακώβου
17:00 - 21:00
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους.
Οι προκλήσεις για το σχολείο
Χρήστος Στεφάνου

Παρασκευή 17/1/2020
16:00 - 20:00
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Σάββατο 18/1/2020
10:00 - 12:00
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού
Νέλλη Ασκούνη
12:15 - 14:15
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας
Ματούλα Παπαδημητρίου

Πέμπτη 23/1/2020
16:00 - 20:00
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα
Μαρίνα Κουτσαμπουά

Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική
Ελένη Σαρρή

Τρίτη 28/1/2020
16:00 - 20:00
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο
Γκαλίνα Αλιουχόβα – Νάντια Τσενέ

Παρασκευή 31/1/2020
16:00 - 19:00
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης
Μυρτώ Πύγκου Ρεπούση

Σάββατο 1/2/2020
10:00 - 14:00
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση
Ηριάννα Βασιλειάδη

Δευτέρα 3/2/2020
16:00 - 20:00
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Πέμπτη 6/2/2020
16:00 - 19:00
Όταν η ματαιώση χτυπάει την πόρτα
Αλεξάνδρα Βασιλείου
19:30 - 20:30
Ο ρόλος των εκπαιδευτικών: αναστοχασμοί και ενδυνάμωση
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Πρόγραμμα Β Κύκλου

Πρόγραμμα δια ζώσης επιμορφώσεων e_li.t.
Teach4Integration

Β' Κύκλος Σεμιναρίων
(29/1/2020 – 20/2/2020)

Τετάρτη 29/1/2020
15:30 - 16:30
Πρόσφυγες στην εκπαίδευση: άλλη μία δυσκολία ή άλλη μία ευκαιρία;
Αλεξάνδρα Ανδρούσου – Μαρία Ιακώβου
17:00 - 21:00
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους.
Οι προκλήσεις για το σχολείο
Χρήστος Στεφάνου

Σάββατο 1/2/2020
10:00 - 14:00
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Τρίτη 4/2/2020
16:00 - 18:00
Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης
Αλεξάνδρα Ανδρούσου
18:15 - 20:15
Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική
Ελένη Σαρρή

Πέμπτη 6/2/2020
16:00 - 20:00
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα
Μαρίνα Κουτσαμπουά

Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης
Μυρτώ Πύγκου Ρεπούση

Δευτέρα 10/2/2020
16:00 - 20:00
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο
Γκαλίνα Αλιουχόβα – Νάντια Τσενέ

Πέμπτη 13/2/2020
16:00 - 18:00
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού
Νέλλη Ασκούνη
18:15 - 20:15
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας
Ματούλα Παπαδημητρίου

Σάββατο 15/2/2020
10:00 - 14:00
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Δευτέρα 17/2/2020
16:00 - 20:00
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση
Ηριάννα Βασιλειάδη

Πέμπτη 20/2/2020
16:00 - 19:00
Όταν η ματαιώση χτυπάει την πόρτα
Αλεξάνδρα Βασιλείου
19:30 - 20:30
Ο ρόλος των εκπαιδευτικών: αναστοχασμοί και ενδυνάμωση
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Πρόγραμμα Γ Κύκλου

Πρόγραμμα δια ζώσης επιμορφώσεων e_li.t.
Teach4Integration

Γ' Κύκλος Σεμιναρίων
(19/2/2020 – 12/3/2020)

Τετάρτη 19/2/2020
15:30 - 16:30
Πρόσφυγες στην εκπαίδευση: άλλη μία δυσκολία ή άλλη μία ευκαιρία;
Αλεξάνδρα Ανδρούσου – Μαρία Ιακώβου

17:00 - 21:00
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους.
Οι προκλήσεις για το σχολείο
Χρήστος Στεφάνου

Παρασκευή 21/2/2020
16:00 - 20:00
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Σάββατο 22/2/2020
10:00 - 12:00
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού
Έφη Πλεξουσάκη

12:15 - 14:15
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας
Ματούλα Παπαδημητρίου

Τρίτη 25/2/2020
16:00 - 20:00
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Πέμπτη 27/2/2020
16:00 - 20:00
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα
Μαρίνα Κουτσουμπού

Τρίτη 3/3/2020
16:00-20:00
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο
Γκαλίνα Αλτουχόβα – Νάντια Τσενέ

Πέμπτη 5/3/2020
16:00 - 19:00
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης
Μυρτώ Πίγκου Ρεπούση

Σάββατο 7/3/2020
10:00 - 12:00
Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

12:15 - 14:15
Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική
Ελένη Σαρρή

Δευτέρα 9/3/2020
16:00 - 20:00
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση
Ηριάννα Βασιλειάδη

Δευτέρα 16/3/2020
16:00 - 19:00
Όταν η μεταίωση χτυπάει την πόρτα
Αλεξάνδρα Βασιλείου

19:30 - 20:30
Ο ρόλος των εκπαιδευτικών: αναστοχασμοί και ενδυνάμωση
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Πρόγραμμα Δ Κύκλου

Πρόγραμμα δια ζώσης επιμορφώσεων e_li.t.
Teach4Integration

Δ' Κύκλος Σεμιναρίων
(5/3/2020 – 26/3/2020)

Πέμπτη 5/3/2020
15:30 - 16:30
Πρόσφυγες στην εκπαίδευση: άλλη μία δυσκολία ή άλλη μία ευκαιρία;
Αλεξάνδρα Ανδρούσου – Μαρία Ιακώβου

17:00 - 21:00
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους.
Οι προκλήσεις για το σχολείο
Χρήστος Στεφάνου

Παρασκευή 6/3/2020
16:00 - 20:00
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Δευτέρα 9/3/2020
16:00 - 18:00
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού
Έφη Πλεξουσάκη

18:15 - 20:15
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας
Ματούλα Παπαδημητρίου

Πέμπτη 12/3/2020
16:00 - 20:00
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων
Μαρία Ιακώβου – Όλγα Δήμα

Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική
Ελένη Σαρρή

Δευτέρα 16/3/2020
16:00-20:00
Διαφοροποιημένη Παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο
Γκαλίνα Αλτουχόβα – Νάντια Τσενέ

Τετάρτη 18/3/2020
16:00 - 19:00
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης
Νάσια Χολέβα

Σάββατο 21/3/2020
10:00 - 14:00
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα
Μαρίνα Κουτσουμπού

Δευτέρα 23/3/2020
16:00 - 20:00
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση
Ηριάννα Βασιλειάδη

Πέμπτη 26/3/2020
16:00 - 19:00
Όταν η μεταίωση χτυπάει την πόρτα
Αλεξάνδρα Βασιλείου

19:30 - 20:30
Ο ρόλος των εκπαιδευτικών: αναστοχασμοί και ενδυνάμωση
Αλεξάνδρα Ανδρούσου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο: ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. Σκοπός και ερευνητικά ερωτήματα

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση σε βάθος της εμπειρίας της επιμορφωτικής διαδικασίας του προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» για του συμμετέχοντες αλλά και της επίδρασης αυτής της εμπειρίας στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους καθώς και στις πρακτικές τους.

Με βάση τα παραπάνω τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν είναι:

1. Πώς περιγράφουν οι συμμετέχοντες το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» ως εκπαιδευτική εμπειρία;
2. Ποια τα κίνητρα και οι προσδοκίες τους από τη συγκεκριμένη επιμόρφωση;
3. Ποια σημεία εντοπίζουν ως σημαντικά στο συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα και γιατί;
4. Ποιες δυσκολίες αντιμετώπισαν (αν αντιμετώπισαν) κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης;
5. Με ποιο τρόπο επηρέασε (αν επηρέασε) η συγκεκριμένη επιμόρφωση τις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους ως εκπαιδευτικοί;
6. Με ποιο τρόπο επηρέασε (αν επηρέασε) η συγκεκριμένη επιμόρφωση τις αντιλήψεις τους για τη συνεργασία;

2.2. Θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση

Έχοντας ως βασικό σκοπό τη διερεύνηση σε βάθος της εμπειρίας του επιμορφωτικού προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για

την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» και της επίδρασής του στις αντιλήψεις των συμμετεχόντων, επιλέχθηκε η ποιοτική ερμηνευτική έρευνα ως η πιο κατάλληλη ερευνητική μέθοδος καθώς διερευνά την επιλεγμένη συνθήκη μέσα από την οπτική των συμμετεχόντων, διεισδύοντας στα δικά τους νοηματικά πλαίσια αναφοράς (Τσιώλης, 2014).

Επί της ουσίας σε μία έρευνα σαν αυτή όπου μελετάται σε βάθος η εμπειρία των συμμετεχόντων από ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα η ποιοτική έρευνα είναι η ενδεδειγμένη καθώς εστιάζει στη λεπτομερή και ποιοτική καταγραφή του νοήματος που δίνουν οι ίδιοι/ες οι συμμετέχοντες/ουσες μιας έρευνας (Κυριαζή, 2011). Παράλληλα η ποιοτική έρευνα έχει ως βασικό χαρακτηριστικό το σεβασμό στη μοναδικότητα του κάθε ερωτώμενου ενώ επιτρέπει στον ερευνητή να εμβαθύνει ώστε να κατανοήσει την εμπειρία των συμμετεχόντων καθώς το ενδιαφέρον είναι στραμμένο στο πώς κατανοούν και νοηματοδοτούν τις εμπειρίες τους (Maxwell, 1996).

2.3. Ερευνητικά εργαλεία

Στην παρούσα έρευνα το ερευνητικό εργαλείο που επιλέχθηκε για τη συλλογή των δεδομένων είναι τα focus group (ομάδες εστίασης). Τα focus group είναι μία ομαδική συζήτηση που έχει βασικούς άξονες και βασικά ερωτήματα του ερευνητή προς τους συμμετέχοντες, ωστόσο έχει μία ελευθερία στη ροή της συζήτησης, στη σειρά των ερωτημάτων αλλά και στη θεματολογία που διαπραγματεύεται. Στόχος η δημιουργία ενός επιτρεπτικού κλίματος και η δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του ερευνητή και των συμμετεχόντων αλλά και των συμμετεχόντων μεταξύ τους, ώστε να αλληλεπιδράσουν ελεύθερα αλλά και να ενθαρρυνθούν από τις σκέψεις και τα σχόλια των υπολοίπων (Robson, 2010) ώστε να μιλήσουν ελεύθερα για τις θεματικές περιοχές του ερευνητικού εγχειρήματος. (Ιωσηφίδης, 2003).

Διενεργήθηκαν 2 focus group, τα οποία, λόγω της συγκεκριμένης υγειονομικής συνθήκης, διενεργήθηκαν on-line μέσω του διαδικτυακού εργαλείου videoconference zoom. Σε κάθε ένα από τα 2 focus group επιλέχθηκε να συμμετέχουν 4 εκπαιδευτικοί καθώς εκτιμήθηκε ότι ήταν ο ιδανικός αριθμός ώστε να επιτευχθεί η επιθυμητή αλληλεπίδραση μεταξύ τους, δεδομένου της συνθήκης της εξ αποστάσεως επικοινωνίας και διεξαγωγής της συζήτησης. Πιο συγκεκριμένα το 1^ο focus group διενεργήθηκε με συμμετέχοντες μόνο του Δ' κύκλου, ενώ στο δεύτερο συμμετείχαν εκπαιδευτικοί από τους τρεις πρώτους κύκλους του προγράμματος. Αυτός ο διαχωρισμός κρίθηκε σκόπιμος καθώς ο Δ' κύκλος διενεργήθηκε σε διαφορετικές συνθήκες (έγινε ο μισός σε συνθήκες εξ αποστάσεως λόγω του lockdown) και άρα αποτέλεσε διαφορετική εμπειρία από τους υπόλοιπους τρεις.

2.4. Δείγμα και δειγματοληψία

Στην παρούσα έρευνα το δείγμα είναι 8 εκπαιδευτικοί, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν και στους 4 κύκλους του επιμορφωτικού προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις». Κρίθηκε σκόπιμο οι συμμετέχοντες να είναι και από τους 4 κύκλους ώστε να αποτυπωθεί μία πιο σφαιρική εικόνα για την εμπειρία του επιμορφωτικού προγράμματος.

Το δείγμα επιλέχθηκε με τη μέθοδο της σκόπιμης δειγματοληψίας, καθώς υπήρχαν συγκεκριμένα κριτήρια που απαιτούνταν για την συμμετοχή στην έρευνα. Η σκόπιμη δειγματοληψία έδωσε τη δυνατότητα στην ερευνήτρια να δομήσει το δείγμα με τρόπο που να ικανοποιεί τις εξειδικευμένες ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας (Robson, 2010). Συγκεκριμένα η επιλογή έγινε με βάση τον κύκλο του προγράμματος στον οποίο συμμετείχαν, τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία υπηρετούν, το εργασιακό καθεστώς τους ώστε να υπάρχει ικανή αντιπροσώπευση από όλα τα παραπάνω. Παράλληλα, λόγω της

διαφοροποίησης στον τρόπο διεξαγωγής του Δ' κύκλου του προγράμματος επιλέχθηκε να δημιουργηθούν 2 ομάδες εκπαιδευτικών για τα 2 focus group, μία με συμμετέχοντες από τους 3 πρώτους κύκλους και μία δεύτερη με συμμετέχοντες από τον Δ' κύκλο μόνο.

Πιο αναλυτικά το δείγμα αποτελείται από 8 εκπαιδευτικούς, 5 γυναίκες και 3 άντρες, 5 από αυτούς υπηρετούν στην Β/θμια εκπαίδευση και 3 στην Α/θμια, 2 συμμετείχαν στον Α Κύκλο του προγράμματος, 1 στον Β', 1 στον Γ και οι 4 του 1^{ου} focus group συμμετείχαν στον Δ' Κύκλο.

Συνοπτικά τα χαρακτηριστικά του δείγματος παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 02: Χαρακτηριστικά του δείγματος

A/A	A/Γ	Ηλικία	Εργ/κη Εμπειρία	Σχολικό πλαίσιο	Εργασιακό status	Εκπαίδευση	Κύκλος
E1	Γ	54	24	ΠΕΚΕΣ	Φιλολόγος/ Συντονίστρια εκπαιδευτικού έργου	Διδακτορικό	Δ
E2	Γ	38	3	Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο	Φιλολόγος		Δ
E3	Γ	29	5	Δημόσιο Νηπιαγωγείο	Αναπληρώτρια / Παράλληλη Στήριξη		Δ
E4	A	55	21	Δημόσιο Γυμνάσιο	Φιλολόγος		Δ
E5	A	47	15	Δημόσιο Δημοτικό	Δάσκαλος	3 Μεταπτυχιακά	Γ
E6	A	53	21	Δημόσιο Γενικό Λύκειο	Φιλολόγος		A
E7	Γ	49	2	Ξενόγλωσσο Ιδιωτικό Γυμνάσιο	Φιλολόγος	Μεταπτυχιακό	B
E8	Γ	35	13	Δημόσιο Νηπιαγωγείο	Νηπιαγωγός		A

2.5. Μέθοδος ανάλυσης δεδομένων

Τα δεδομένα που προέκυψαν από τα focus group αναλύθηκαν με τη μέθοδο της θεματικής ανάλυσης περιεχομένου. Συνήθως η ανάλυση περιεχομένου εφαρμόζεται σε υλικό προερχόμενο από τα ΜΜΕ αλλά

εφαρμόζεται και στην ανάλυση κάθε τύπου κειμένου και ποιοτικού υλικού. (Κυριαζή, 2011). Γενικά η ανάλυση περιεχομένου είναι μια τεχνική έρευνας που εφαρμόζεται για να γίνει η ποσοτικοποίηση του περιεχομένου των συνεντεύξεων, η συστηματική ταξινόμηση τους σε θεματικούς άξονες ώστε να είναι εφικτή η ερμηνεία τους.

Μετά την ολοκλήρωση του πρώτου focus group αναλύθηκε το κείμενο που προέκυψε από την απομαγνητοφώνησή του και σε αυτή την ανάλυση λήφθηκαν υπόψη και οι σημειώσεις της ερευνήτριας όπως αυτές τηρήθηκαν κατά τη διεξαγωγή της συζήτησης και αφορούσαν το κλίμα της ομάδας και τα εξωλεκτικά μηνύματα των συμμετεχόντων. Μετά τη διεξαγωγή και του 2^{ου} focus group, αναλύθηκε και το κείμενο που προέκυψε από τη απομαγνητοφώνησή του, δημιουργήθηκαν οι τελικές κατηγορίες και υποκατηγορίες με βάση τα ευρήματα και τους ερευνητικούς άξονες και καταγράφηκαν τα αποσπάσματα για την κάθε κατηγορία ανάλυσης.

2.6. Μεθοδολογικός σχεδιασμός, εγκυρότητα και αξιοπιστία

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε με εκκίνηση την ανάλυση των ερωτηματολογίων αξιολόγησης του προγράμματος από τους συμμετέχοντες. Η ανάλυση των ερωτηματολογίων έγινε με τη βοήθεια του λογισμικού spss και εξήχθησαν τα βασικά συμπεράσματα τα οποία και παρουσιάζονται παρακάτω στο πρώτο κεφάλαιο της παρουσίασης των ευρημάτων. Με βάση αυτά τα πρώτα αρχικά αποτελέσματα εξειδικεύτηκε το ενδιαφέρον της ερευνήτριας για τη συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία του προγράμματος επιμόρφωσης και έπειτα από συζήτηση με την επιβλέπουσα καθηγήτρια που ήταν και υπεύθυνη για το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιμόρφωσης ξεκαθάρισε το θέμα και οι βασικοί ερευνητικοί άξονες. Μετά την αρχική διατύπωση του θέματος καταγράφηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και ο σκοπός της παρούσας έρευνας επίσης επιλέχθηκε το εργαλείο το οποίο ήταν τα focus group ως ενδεδειγμένο για τη διερεύνηση σε βάθος της επίδρασης του συγκεκριμένου επιμορφωτικού προγράμματος.

Στη συνέχεια ξεκίνησαν οι διαδικασίες για την επιλογή του δείγματος, ορίστηκαν τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέχθηκαν οι συμμετέχοντες της έρευνας και έγινε η πρώτη επικοινωνία μαζί τους. Παράλληλα δημιουργήθηκε ο οδηγός συζήτησης ενώ αποφασίστηκε και ο χρόνος διεξαγωγής των focus groups. Αποφασίστηκε να διεξαχθεί το πρώτο focus group, τον Απρίλιο του 2020, με συμμετέχοντες μόνο από τον Δ' Κύκλο καθώς εκεί υπήρχε η ιδιαιτερότητα της διεξαγωγής του κατά το ήμισυ εξ αποστάσεως λόγω των έκτακτων υγειονομικών μέτρων. Λόγω αυτής της ιδιαιτερότητας προσαρμόστηκε και διαφοροποιήθηκε και ο οδηγός συζήτησης καθώς συμπεριλήφθηκαν και ερωτήσεις που αφορούσαν στην εμπειρία της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης. Το δεύτερο focus group διεξήχθη 20 μέρες μετά με συμμετέχοντες από τους 3 πρώτους κύκλους του προγράμματος. Τα focus group έγιναν online, σε χρόνο που επιλέχθηκε από τους συμμετέχοντες ενώ εξασφαλίστηκε ότι θα υπάρχει άνεση χρόνου (2-3 ώρες) ώστε να εξοικειωθούν οι συμμετέχοντες με τη διαδικασία και να επιτευχθεί η σε βάθος διερεύνηση. Οι συζητήσεις διενεργήθηκαν με χρήση του Zoom, εξειδικευμένου προγράμματος videoconference, μέσω αυτού βιντεοσκοπήθηκαν με τη σύμφωνη γνώμη των συμμετεχόντων/ουσών και δόθηκε η διαβεβαίωση για ανωνυμία με τη χρήση κωδικών αντί για τα ονόματα τους. Τα ηχητικά αρχεία αποθηκεύτηκαν και είναι διαθέσιμα ώστε να υπάρχει δυνατότητα επιβεβαίωσης της ερευνητικής διαδικασίας (Mulholland & Wallace, 2003).

Τα βίντεο απομαγνητοφωνήθηκαν ώστε να αναλυθούν ως γραπτό κείμενο και ακολούθησε η κατηγοριοποίηση των δεδομένων με βάση τους θεματικούς άξονες της έρευνας. Ακολούθησε η ανάλυση τους ανά θεματικό άξονα με σύνδεση τους με την ελληνική αλλά και τη διεθνή βιβλιογραφία ενώ κατά τη συγγραφή χρησιμοποιήθηκαν εκτενή αποσπάσματα του λόγου των συμμετεχόντων ώστε να υπάρχει πυκνή περιγραφή των καταθέσεων τους, διασφαλίζοντας την ακρίβεια και την αξιοπιστία της καταγραφής (Συμεού, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΕΥΡΗΜΑΤΑ

3.1. Τα ερωτηματολόγια

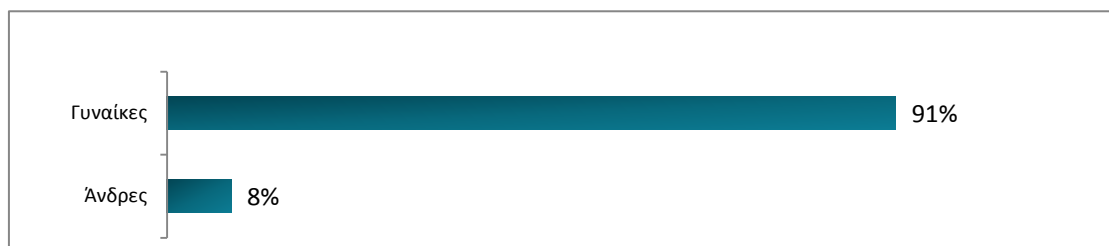
3.1.1. Οι συμμετέχοντες στο επιμορφωτικό πρόγραμμα

Το επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» διενεργήθηκε σε 4 κύκλους και συμμετείχαν σε αυτό 78 εκπαιδευτικοί. Το 91% ήταν γυναίκες (71) και το υπόλοιπο άντρες. Πάνω από τους μισούς (53%) ανήκαν στην ηλικιακή κατηγορία 31-50 ετών, το 29% ήταν πάνω από 51 ετών ενώ το 18% ήταν έως 30 ετών. Το 36% ήταν Δασκάλες και Δάσκαλοι, το 30% Φιλολόγοι και μόλις 17% Νηπιαγωγοί. Το υπόλοιπο 18% αφορά διάφορες επιμέρους ειδικότητες της Β/θμιας όπως Γεωπόνους, Βιολόγους, Καθηγήτριες/τές Γαλλικών, Κοινωνικοί Λειτουργοί, Οικονομολόγοι, Καθηγήτριες/τές Πληροφορικής, Μαθηματικοί.

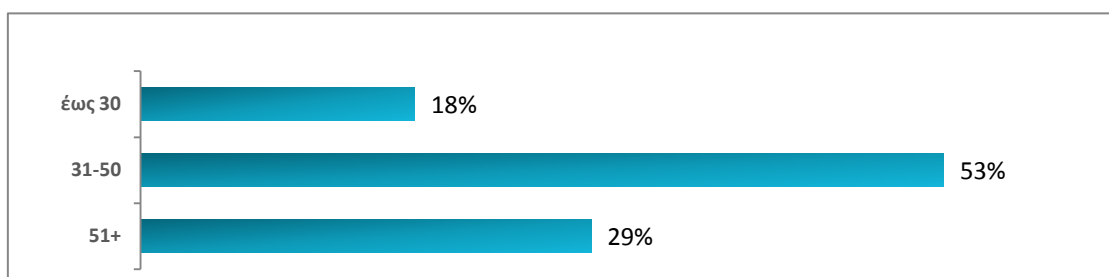
Αντίστοιχα το 52% υπηρετεί στην Α/θμια και το 48% στη Β/θμια, ενώ 46% ήταν μόνιμοι εκπαιδευτικοί σε δημόσια σχολεία, 44% αναπληρωτές και 10% υπηρετούν σε άλλα πλαίσια. Το 55% είχε ξαναπαρακολουθήσει επιμόρφωση αντίστοιχης θεματολογίας ενώ το 72% έχει εκπαιδευτική εμπειρία με πρόσφυγες, με την πλειοψηφία αυτών (68%) να έχει εμπειρία με πρόσφυγες 0-2 χρόνια.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 2^{ου}/2020 και 4^{ου} /2020 καθώς ολοκληρώνονταν κάθε κύκλος του επιμορφωτικού προγράμματος. Το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα διενεργήθηκε σε 4 κύκλους και συμμετείχαν: 17 στον Α κύκλο, 20 στο Β κύκλο, 23 στο Γ κύκλο, 27 στο Δ κύκλο, δηλαδή 87 στο σύνολο. Από αυτούς συλλέχθηκαν 78 ερωτηματολόγια, 32 χειρόγραφα και 46 ηλεκτρονικά. Στον Α κύκλο συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια όλοι (100% συμμετοχή), στον Β συμπλήρωσαν οι 15 (75%), στο Γ συμπλήρωσαν οι 22 (95,7%) και στο Δ συμπλήρωσαν οι 24 (88,9%). Το συνολικό ποσοστό συμμετοχής ήταν 89,7%.

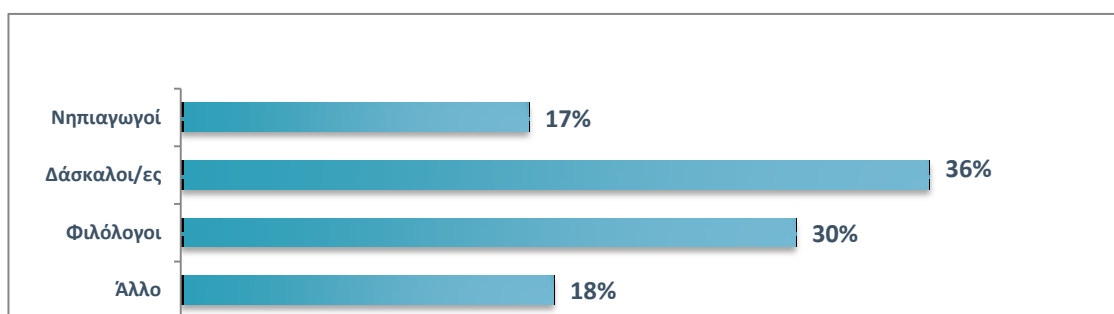
Παρακάτω παρουσιάζονται αναλυτικά τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων στο επιμορφωτικό πρόγραμμα:

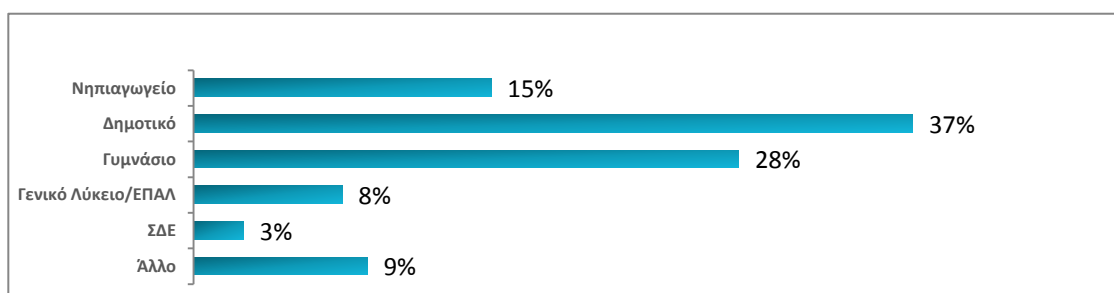
Διάγραμμα 1: Φύλο επιμορφούμενων

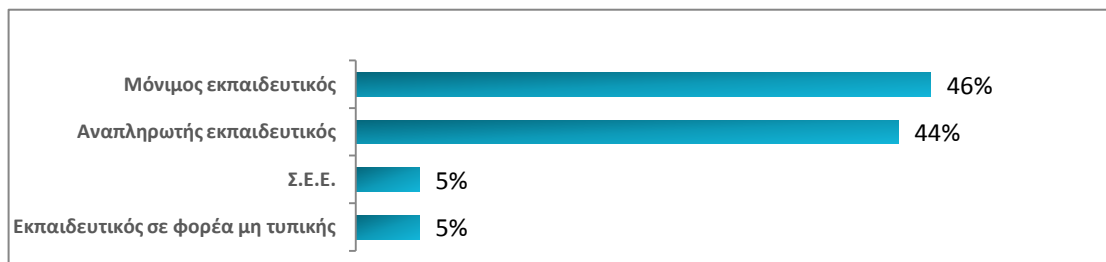
Διάγραμμα 2: Ηλικία επιμορφούμενων

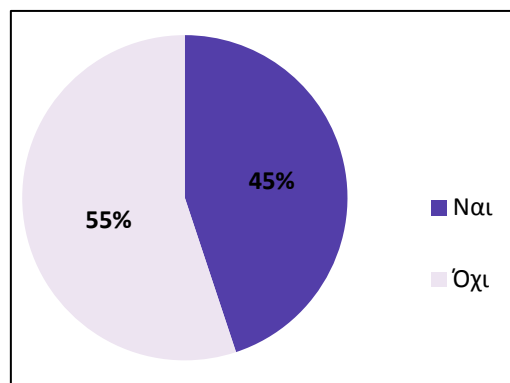
Διάγραμμα 3: Ειδικότητα επιμορφούμενων

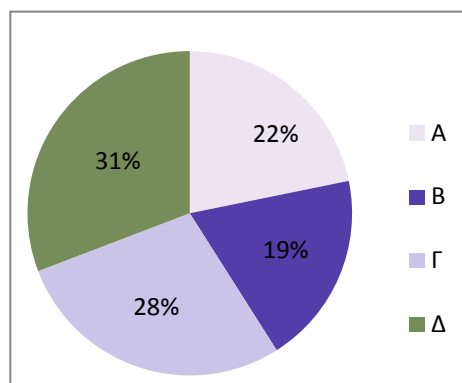
Διάγραμμα 4: Εργασιακό πλαίσιο επιμορφούμενων

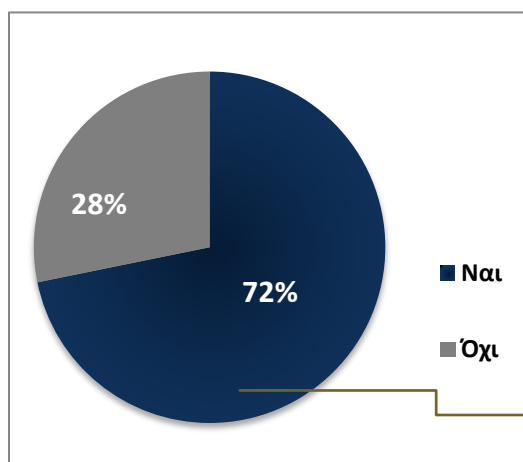
Διάγραμμα 5: Εργασιακή συνθήκη επιμορφούμενων

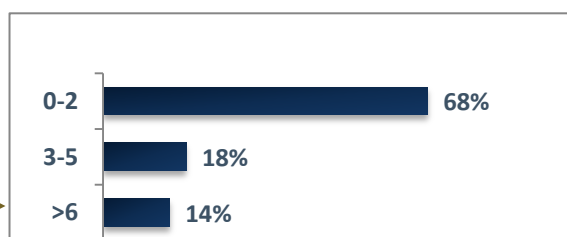
Διάγραμμα 6: Συμμετοχή σε αντίστοιχη επιμόρφωση

Διάγραμμα 7: Κύκλος συμμετοχής

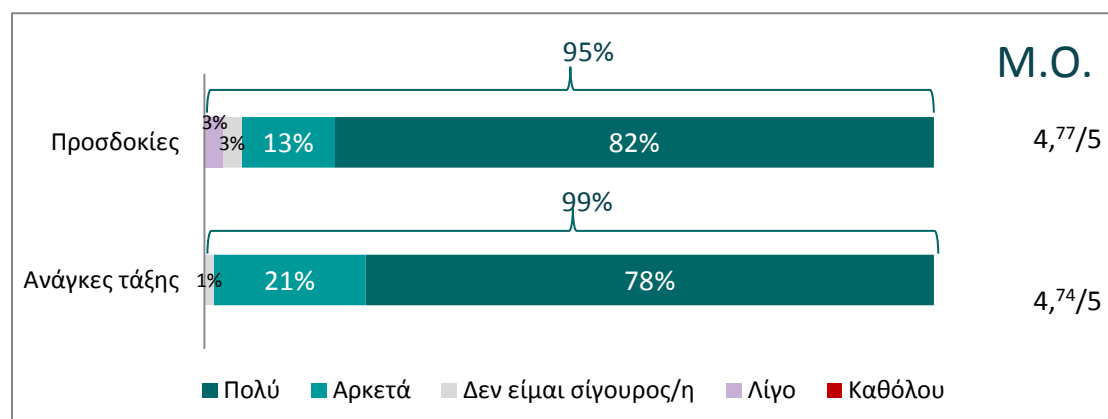
Διάγραμμα 8: Εκπαιδευτική εμπειρία με πρόσφυγες

Διάγραμμα 9: Χρόνια εμπειρίας με πρόσφυγες

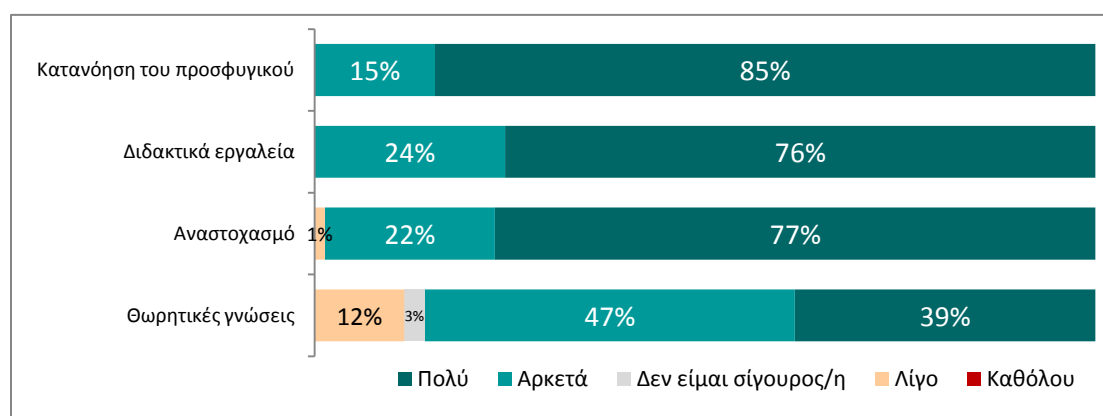
3.1.2. Η αξιολόγηση των συμμετεχόντων για το πρόγραμμα

Από την ανάλυση των ερωτηματολογίων προέκυψε ένα πολύ υψηλό ποσοστό ικανοποίησης των συμμετεχόντων από το επιμορφωτικό πρόγραμμα. Πιο συγκεκριμένα το 95% δηλώνει ότι η επιμόρφωση ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες του (αρκετά και πολύ) ενώ το 99% ότι ανταποκρίθηκε στις ανάγκες τις τάξης.

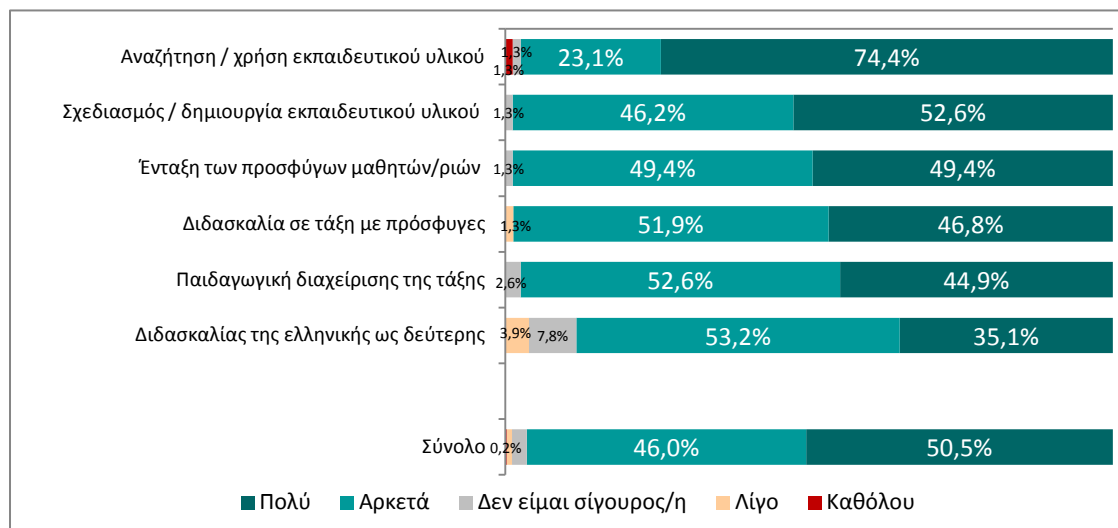
Διάγραμμα 10: Ανταπόκριση προγράμματος στις προσδοκίες

Όλοι οι συμμετέχοντες (100%) εκτιμούν ότι η επιμόρφωση συνέβαλλε στο να κατανοήσουν το προσφυγικό ζήτημα αλλά και να αποκτήσουν διδακτικά εργαλεία για την εκπαιδευτική πράξη ενώ η μεγάλη πλειοψηφία τους (99%) εκτιμά ότι η επιμόρφωση τους κινητοποίησε αναστοχαστικές διεργασίες. Αντίστοιχα το 86% των συμμετεχόντων εκτιμά ότι πήρε θεωρητικές γνώσεις ενώ υπάρχει και ένα 12% που δεν αξιολογεί ότι η επιμόρφωση συνέβαλλε σε αυτόν τον τομέα.

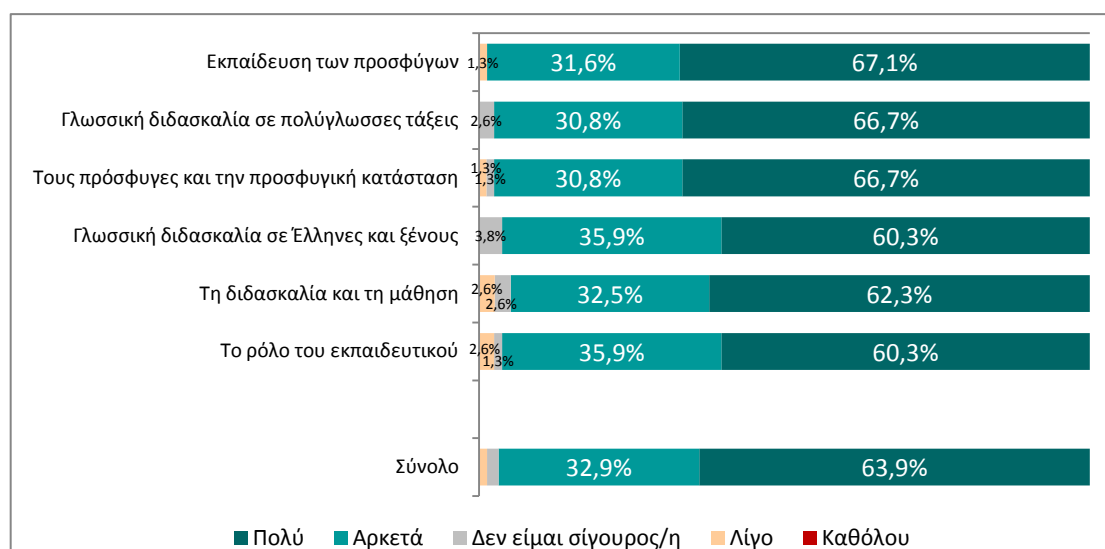
Διάγραμμα 11: Προσφορά της επιμόρφωσης

Η μεγάλη πλειοψηφία (96,5%) των συμμετεχόντων εκτιμά ότι το πρόγραμμα συνέβαλλε σημαντικά στη βελτίωση των δεξιοτήτων του κι αυτό διαφαίνεται και στην αξιολόγηση των επιμέρους στοιχείων.

Διάγραμμα 12: Συμβολή του προγράμματος στη βελτίωση δεξιοτήτων

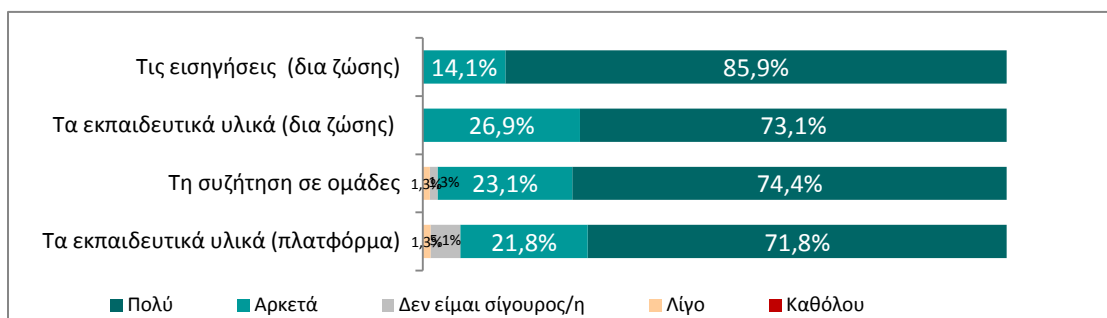
Αντίστοιχα ένα πολύ μεγάλο ποσοστό (96,8%) των συμμετεχόντων εκτιμά ότι η επιμόρφωση επηρέασε τις αντιλήψεις του σε θέματα που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων αλλά και σε θέματα που αφορούν γενικότερα τη διδασκαλία, τη μάθηση και το ρόλο του εκπαιδευτικού.

Διάγραμμα 13:Επηρροή της επιμόρφωσης στις αντιλήψεις

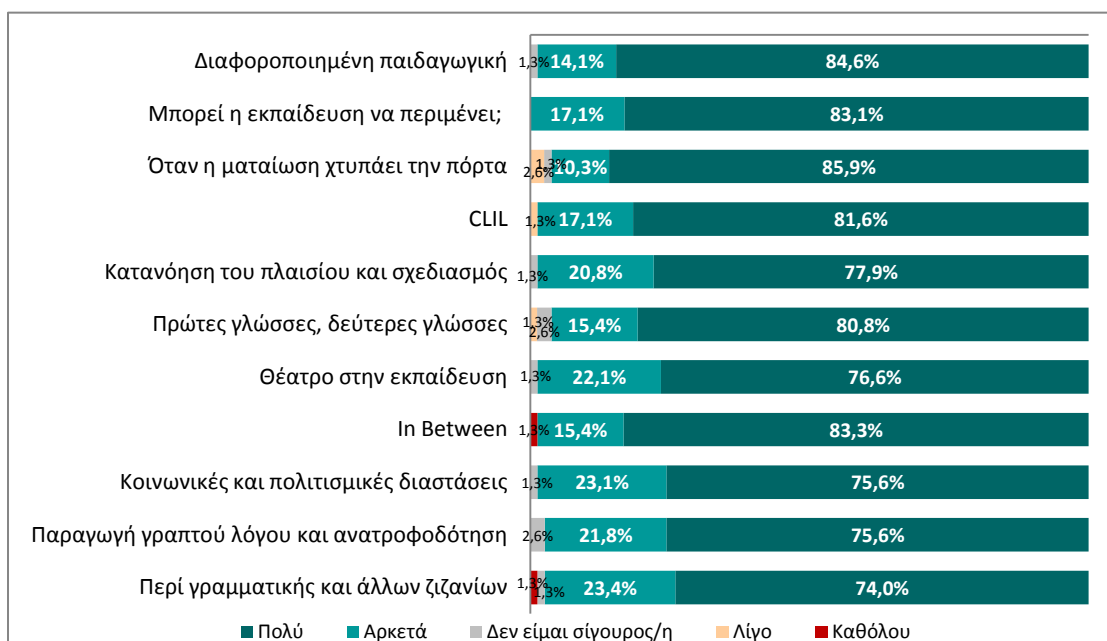
3.1.3. Τα σημεία που ξεχώρισαν

Στους επί μέρους δείκτες η ικανοποίηση των συμμετεχόντων είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα καθώς αξιολογούν θετικά το σύνολο των στοιχείων της επιμόρφωσης. Πιο συγκεκριμένα, απόλυτα θετικές αξιολογήσεις (100%) αντιστοιχούν τόσο στις εισηγήσεις όσο και στα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στη δια ζώσης επιμόρφωση ενώ πολύ υψηλά ποσοστά θετικών αξιολογήσεων εμφανίζουν και οι συζητήσεις σε ομάδες (97,5%) και τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στην ηλεκτρονική πλατφόρμα (93,6%).

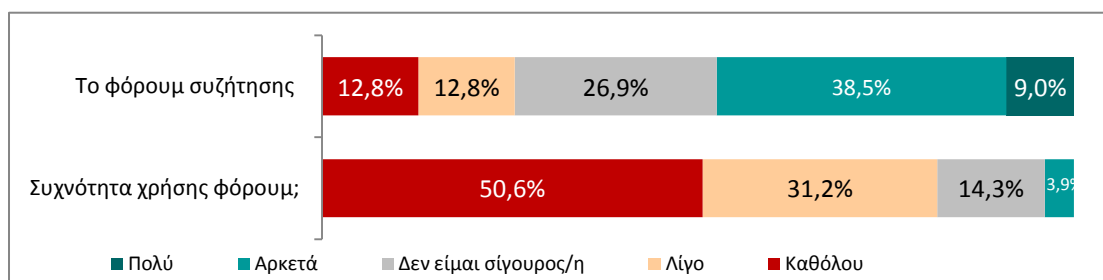
Διάγραμμα 14: Αξιολόγηση επιμέρους στοιχείων

Αντίστοιχα πολύ ψηλά βρίσκεται και η αξιολόγηση της θεματολογίας των επιμέρους εισηγήσεων καθώς στο σύνολό τους εμφανίζουν θετικές αξιολογήσεις («πολύ» και «αρκετά») σε ποσοστό πάνω από 95%.

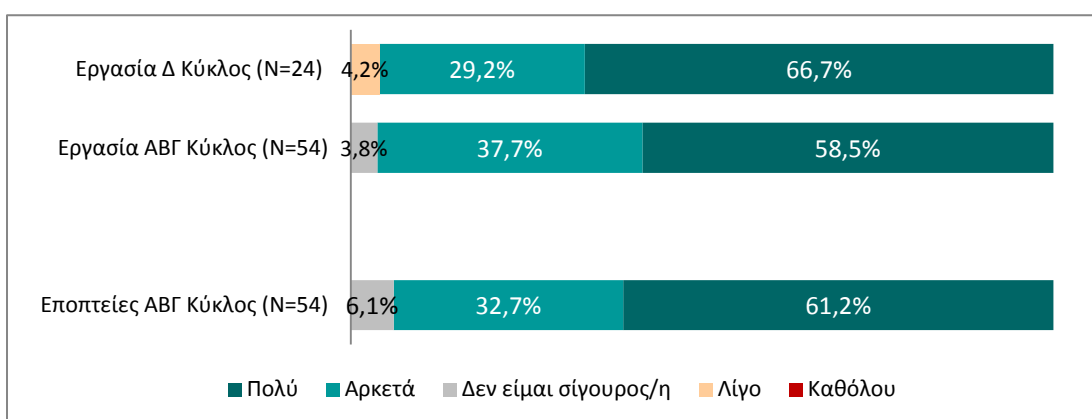
Διάγραμμα 15: Αξιολόγηση επιμέρους θεματικών

Το μόνο στοιχείο που συγκεντρώνει υψηλό ποσοστό αρνητικών αξιολογήσεων είναι το forum συζήτησης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα καθώς μόνο το 47,5% το αξιολογεί θετικά ενώ το 25,6% των συμμετεχόντων δηλώνει ότι δεν το βρήκε χρήσιμο. Σημαντικό στοιχείο που συνδέεται με αυτή την αξιολόγηση είναι ότι το 81,8% των συμμετεχόντων δηλώνουν ότι χρησιμοποίησαν από λίγο έως καθόλου το forum.

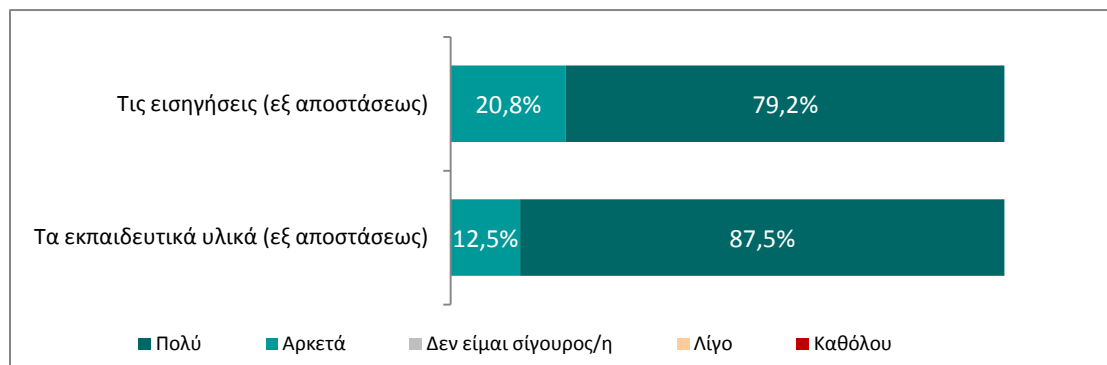
Διάγραμμα 16: Αξιολόγηση ηλεκτρονικού forum συζητήσεων

Όσον αφορά την εργασία που είχαν ως τελικό παραδοτέο και στους 4 κύκλους, σε όλους τους κύκλους η μεγάλη πλειοψηφία των συμμετεχόντων (96%) την αξιολογεί ως χρήσιμη («πολύ» και «αρκετά» χρήσιμη) ενώ εκφράζουν και υψηλή ικανοποίηση (93%) και για την υποστήριξη που είχαν για αυτήν από τους επόπτες. Κρίθηκε απαραίτητη η ξεχωριστή αξιολόγηση των 3 πρώτων κύκλων και του 4ου κύκλου όσον αφορά την εργασία, καθώς στον 4ο κύκλο λόγω της αναδιαμόρφωσης του σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση, άλλαξε και η μορφή και το περιεχόμενο της εργασίας.

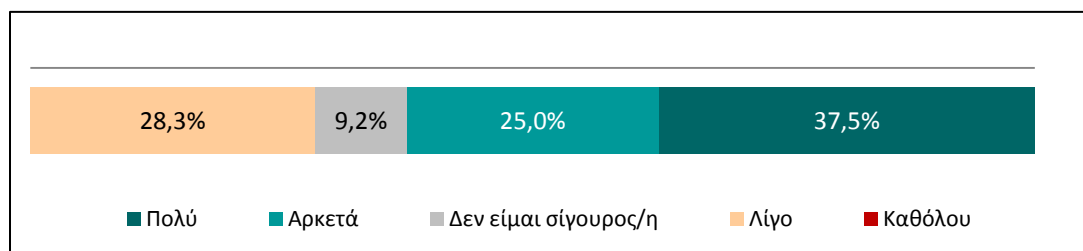
Διάγραμμα 17: Αξιολόγηση της τελικής εργασίας

Σημαντικό σημείο είναι η αξιολόγηση των επιμέρους στοιχείων της εξ αποστάσεως από τους συμμετέχοντες του Δ κύκλου (n=24). Και εδώ οι θετικές αξιολογήσεις αποτελούν το 100% των αξιολογήσεων τόσο στην κατηγορία των εξ αποστάσεων εισηγήσεων όσο και στα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά.

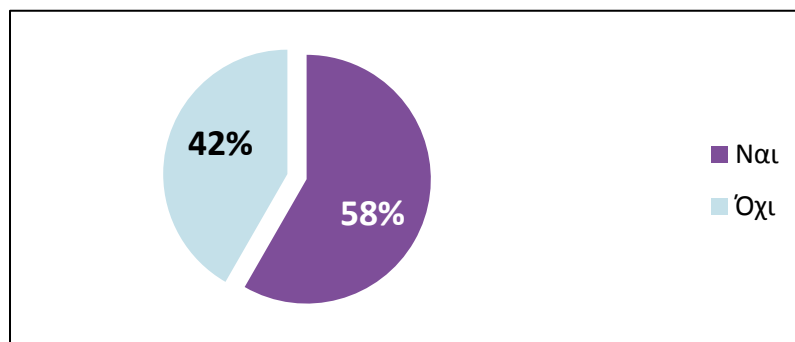

Διάγραμμα 18: Αξιολόγηση εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Πιο συγκεκριμένα, το σύνολο των συμμετεχόντων (100%) έκρινε ικανοποιητική την προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του προγράμματος, ενώ μόνο το 62% είχε Πολύ ή Αρκετή εξοικείωση με τους Υπολογιστές και μόνο το 58% είχε προηγούμενη εμπειρία εξ αποστάσεως.

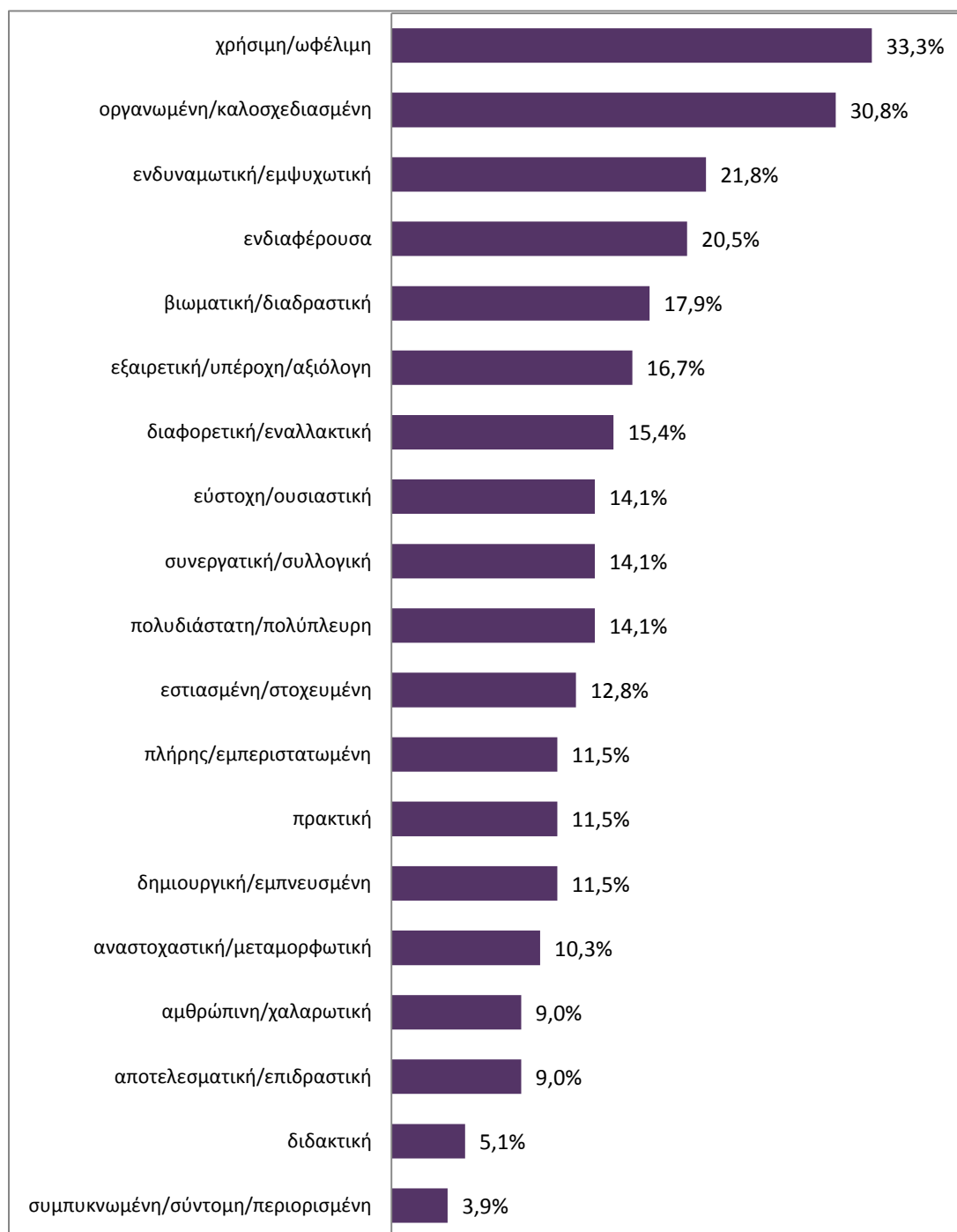

Διάγραμμα 19: Εξοικείωση των συμμετεχόντων με τους Η/Υ

Διάγραμμα 20: Προηγούμενη εμπειρία με εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Τέλος οι συμμετέχοντες, καλούμενοι να περιγράψουν την επιμόρφωση χρησιμοποιώντας τρία επίθετα, τη χαρακτηρίζουν χρήσιμη/ωφέλιμη (33,3%), οργανωμένη και καλά σχεδιασμένη (30,8%), ενδυναμωτική και εμπυχωτική (21,8%), ενδιαφέρουσα (20,5%), βιωματική και διαδραστική (17,9%).

Διάγραμμα 21: Χαρακτηρισμός της επιμόρφωσης

3.2. Τα focus group

3.2.1. Η επιμόρφωση μέσα από το λόγο των συμμετεχόντων

Ξεκινώντας να περιγράψουν οι συμμετέχοντες την εκπαιδευτική εμπειρία του επιμορφωτικού προγράμματος, αρχικά το χαρακτηρίζουν διαφορετικό από αυτά που έχουν παρακολουθήσει μέχρι τώρα:

Αλλά θέλω να πω τώρα με την ευκαιρία, θα σας το ζητούσα έτσι κι αλλιώς να το πω σε σχέση με ένα άλλο σεμινάριο που είχα κάνει πριν από 10 χρόνια στη διαπολιτισμική. Ποια ήταν η διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα δύο. Εκείνο ήταν πάλι εξαιρετικό και έμαθα πολλά πράγματα, βέβαια περίμενα άλλα πράγματα τότε πριν από 10 χρόνια και αλλά τώρα που είμαι μέσα στα πράγματα αλλά θέλω να πω ότι τότε οι καθηγητές με σύγχρονη εκπαίδευση έκαναν το μάθημά τους και εμείς από κάτω κρατούσαμε σημειώσεις. Σημειώσεις, σημειώσεις... δηλαδή γέμιζα 10 σελίδες σημειώσεις σαν να ήμουν στο πανεπιστήμιο. Εδώ το διαφορετικό είναι ότι δεν χρειαζόταν αυτό δηλαδή να κρατάμε τόσες πολλές σημειώσεις. Εγώ δεν κράτησα σχεδόν καθόλου, αλλά το απόλαυσα. Δηλαδή θεωρούσα ότι όλα μπορούσαν πιο εύκολα να μπουν στο μυαλό μου. Δηλαδή δεν ξέρω ήταν όλα πιο βιωματικά μπορούσα να τα αισθανθώ δηλαδή καλύτερα. Ήταν μεγάλη αυτή η διαφορά (E2).

Αυτή τη διαφορετικότητα την εντοπίζουν αρχικά στη μορφή της εκπαιδευτικής διαδικασίας και στη βιωματικότητά της. Οι εκπαιδευτικοί τονίζουν στις περιγραφές τους τη βιωματική διάσταση της εκπαιδευτικής διαδικασίας καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Αυτή η βιωματικότητα, όπως την αναφέρουν έχει δύο βασικές πτυχές καθώς από τη μία ξεχωρίζουν ότι η επιμόρφωση στηρίχθηκε και συνδέθηκε με τα δικά του βιώματα ενώ από την άλλη περιγράφουν και τη βιωματική μορφή των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων της. Μία συμμετέχουσα περιγράφει πολύ χαρακτηριστικά την πτυχή της σύνδεσης της επιμόρφωσης με τις εμπειρίες και τα βιώματά των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν:

Είναι πραγματικά άνθρωποι που τους ενδιαφέρει το κομμάτι το πιο βιωματικό. Δηλαδή σου δίνει το βιωματικό πλαίσιο που χρειάζεσαι άλλα απαντάνε και σε συγκεκριμένες ερωτήσεις, φαίνεται βρε παιδί μου ότι έχουν και μία αγωνία πάνω στο δικό σου κομμάτι, θα σε βοηθήσουν με οποιοδήποτε τρόπο (E3)

Ένα άλλος συμμετέχοντας τονίζει πόσο σημαντικό αλλά και ξεχωριστό ήταν σαν γεγονός η βιωματική μορφή των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια του προγράμματος.

Το ζητούμενο είναι ότι κάτι τέτοιες επιμορφώσεις δίνουν τη δυνατότητα του βιωματικού που είναι σημαντικό γιατί το έχουμε ξεχάσει... Δεν το ζούμε πολύ αυτό. (E4)

Παράλληλα με το χαρακτηρισμό βιωματικό τονίζουν και την πολύπλευρη μορφή του. Πιο συγκεκριμένα αναφέρονται συνεχώς για το πρόγραμμα χρησιμοποιώντας το χαρακτηρισμό πολύπλευρο για να περιγράψουν την ποικιλία στην θεματολογία του αλλά και στις μορφές εκπαιδευτικής διαδικασίας. Χαρακτηριστικά μία επιμορφούμενη περιγράφει:

Η πρώτη λέξη που μου έρχεται αυτή τη στιγμή είναι πολύπλευρη. Δηλαδή ήταν μία επιμόρφωση που έθιγε πάρα πολλά πράγματα, πολλούς τομείς... Από το ψυχολογικό κομμάτι, την κοινωνική διάσταση, πήγαινε σε πιο εξειδικευμένα ζητήματα διδακτικής ... Ήταν πολύπλευρη! (E7)

Μία άλλη αναφέρεται στην ποικιλία των θεματικών του προγράμματος συνδέοντάς τα και με τα ενδιαφέροντα του κάθε συμμετέχοντα.

Όσον αφορά το περιεχόμενο νομίζω ότι το βασικό ήταν αυτό που είπα, ότι ήταν πολύπλευρο, ο καθένας μπορούσε να βρει πράγματα που τον ενδιαφέρουν περισσότερο ή λιγότερο ανάλογα με το τι προσδοκίες έχει ο καθένας και τι ανάγκες... (E1)

Αναφερόμενοι σε μία άλλη πτυχή του επιμορφωτικού προγράμματος οι επιμορφούμενοι ξεχωρίζουν ως καθοριστικό στοιχείο το συνδυασμό του επιστημονικού υπόβαθρου της επιμόρφωσης και της ρεαλιστικότητας στις προτεινόμενες προσεγγίσεις:

Αυτό που μου άρεσε, σας το είπα και πριν, είναι ότι υπήρχε ένα πολύ σοβαρό υπεύθυνο επιστημονικό υπόβαθρο. Αυτό το αισθανόσουν παντού. Αλλά δεν μέναμε μόνο σε αυτό το κομμάτι, σηκώναμε τα χέρια που λένε και οι ξένοι και να δούμε τι θα κάνουμε ... είναι κάπως έτσι τα πράγματα... χρειάζονται και τα δύο... (E4)

Σε μία απόπειρα να εντοπίσουν κάποιο σημείο που τους δυσκόλεψε, κάποιοι από τους συμμετέχοντες ξεχωρίζουν τη μεγάλη διάρκεια των

καθημερινών εκπαιδευτικών δράσεων και το «εξαντλητικό», όπως το χαρακτηρίζουν, ωράριο:

Υπάρχει το πρόβλημα των εξαντλητικών τετραώρων. Δηλαδή νομίζω ότι άμα δεν ήταν αυτό το τετράωρο που κουραζόμασταν πια δεν θα είχαμε...Δηλαδή κάπου δεν ξέρω κατά πόσο μπορούσαμε και παρακολουθούσαμε με την ίδια ικανοποίηση κάτι όταν σκεφτόμαστε να σηκωθώ λιγάκι γιατί πονάει η μέση μου, δεν μπορώ...(Ε6)

3.2.2. Η συνεργασία στην ομάδα

Το πρώτο πράγμα στο οποίο αναφέρονται οι συμμετέχοντες όταν η συζήτηση οδηγείται σε θέματα που αφορούν τη συνεργασία στην ομάδα, είναι η δυνατότητα που τους έδωσε το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα να συνεργαστούν με συναδέλφους από άλλες βαθμίδες και τις επιδράσεις αυτής. Πιο συγκεκριμένα αξιολογούν ως πολύ θετική τη συνύπαρξη εκπαιδευτικών από διαφορετικές βαθμίδες καθώς καταθέτουν ότι μέσω αυτής της αλληλεπίδρασης ήρθαν σε επαφή με διαφορετικές οπτικές, με διαφορετικά δεδομένα και μέσω αυτού «είδαν» με διαφορετικό τρόπο την εκπαιδευτική τους πρακτική.

Εγώ χάρηκα πάρα πολύ αυτή τη συνεργασία γιατί έτυχε και συνεργάζομαι με μία κοπέλα που είναι πάρα πολύ πιο νέα και εμένα μου άνοιξε και ένας άλλος ορίζοντας. ... Όλο αυτό με ταρακούνησε, μου άλλαξε απόψεις που είχα μέσα στο μυαλό μου, δεδομένα που είχα μέσα στο μυαλό μου και με έκανε να σκεφτώ διαφορετικά ακόμα και τα παιδιά. (Ε4)

Η συνεργασία μας βοηθάει και ανάμεσα... Ήταν πολύ έξυπνο και η συνεργασία ανάμεσα στις βαθμίδες γιατί αναγκαστικά σκέφτηκα και για τα παιδάκια που είναι πιο μικρά γιατί είναι τα ίδια παιδάκια που μετά έρχονται και μεγαλώνουν γιατί αναγκαστικά σε ένα γυμνάσιο και λύκειο που είμαστε πολλά χρόνια βλέπεις τα παιδιά σαν να γεννήθηκαν σε αυτή την ηλικία. Κάπως έτσι γιατί ζούμε σε ένα εκπαιδευτικό σύστημα πάρα πολύ στείρο κλειστό όσον αφορά τους καθηγητές πώς μπορούμε μεταξύ μας να επικοινωνήσουμε, θα κάνουμε...(Ε4)

εγώ για παράδειγμα συνεργαστήκαμε φιλολόγους και κατάλαβα πόσο διαφορετικά προσεγγίζουμε το θέμα της διδασκαλίας πώς σχεδιάζει μία διδασκαλία για μένα εκεί ήταν το μεγαλύτερο η μεγαλύτερη έκπληξη αυτό το σημείο (Ε8)

Και εγώ μπορεί να κάνω μάθημα στο νηπιαγωγείο και εσύ στο γυμνάσιο και παρόλα αυτά υπάρχουν κοινά και υπάρχουν πράγματα που και εγώ μπορώ να πάρω από τη συνάδελφο που είναι στη δευτεροβάθμια και αυτή από μένα. Οπότε το βρήκα πάρα πολύ χρήσιμο αυτό που ενδεχομένως στην αρχή να σκεφτόμουν πω πω και τι θα τα κάνω τώρα εγώ όλα αυτά και τι με νοιάζει και διδασκαλία εγώ στα νήπια κάνω μία χαρά περνάμε...(E3)

Αντίστοιχα και στις δύο συζητήσεις, αυτό που επικρατεί ως επίδραση της συνεργασίας όπως αυτή υλοποιήθηκε στο επιμορφωτικό πρόγραμμα, είναι το «άνοιγμα» των οριζόντων τους όσον αφορά στον τρόπο που σκέφτονται και δρουν στην εκπαιδευτική πράξη.

Δεν μπορούμε να σκεφτούμε τα πάντα αλλά η συνεργασία σου ανοίγει διαδρομές που δεν τις έχεις σκεφτεί και εγώ επειδή το έχω βιώσει αυτό είμαι πολύ... θέλω να είμαι συνέχεια σε ένα συνεργατικό πλαίσιο ο καθένας να κάνει αυτό που μπορεί αλλά αλληλοτροφοδοτούμενος και εγγράφοντας το σε ένα πλαίσιο συνεργατικό. (E1)

Και συμφωνώ πάρα πολύ να γίνονται συνεργατικές εργασίες. Είναι βοηθητικό σου ανοίγει τους ορίζοντες. Μόνος σου κάνεις αυτά που ξέρεις να κάνεις. Δεν σκέφτεσαι πάρα πολύ εύκολα... Εγώ δηλαδή με τη Χ..... τη συναδέλφισσα που είναι και πιο νέα, δυο-τρία πράγματα μου έλεγε και έβλεπα αμέσως καινούργια πράγματα, ένα καινούργιο κόσμο, έναν άλλο κόσμο που είχα ξεχάσει γιατί έχουν περάσει τόσα χρόνια. Άλλο η εμπειρία και άλλο.. είναι αυτό που έλεγε ο Ελύτης ότι η εμπειρία μας ξεμαθαίνει τον κόσμο. Μαθαίνουμε να μην βλέπουμε τα πράγματα σαν καινούργια... ε αυτό. (E4)

Παράλληλα με το «άνοιγμα» στον τρόπο σκέψης, οι συμμετέχοντες εντοπίζουν ότι μέσω των συνεργατικών διεργασιών στις οποίες συμμετείχαν κατά τη διάρκεια του επιμορφωτικού προγράμματος, τους δόθηκε η ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές οπτικές και επί της ουσίας να «μπουν» στη θέση των άλλων, αναπτύσσοντας δεξιότητες ενσυναίσθησης.

Είναι πολύ σημαντικό στο κομμάτι της συνεργασίας ότι μπαίνεις στη θέση του άλλου και βλέπουμε πόσα πράγματα τελικά έχουμε να μοιραστούμε παρόλο που είμαστε πρωτοβάθμια η δευτεροβάθμια... Κι όμως μπαίνεις στη διαδικασία και είναι πολύ σημαντικό. (E3)

Σε αυτό το πλαίσιο, κάποιοι από τους συμμετέχοντες συγκλίνουν στην άποψη ότι η συνεργασία, μαζί με το «παρακούνημα» και το «άνοιγμα» των οριζόντων που προσέφερε, στάθηκε αφορμή για αναστοχασμό όσον αφορά τις συνεργατικές πρακτικές που ακολουθούνται στο σχολικό πλαίσιο με τους συναδέλφους.

Ένας μεγάλος λόγος των δυσκολιών που έχουμε ως εκπαιδευτικοί είναι ότι είμαστε μόνοι μας ότι δεν καθόμαστε ουσιαστικά να δουλέψουμε να συζητήσουμε και να συνεργαστούμε με τον άλλον γιατί όταν το κάνουμε αυτό δεν έχουμε κανέναν ανάγκη. Οπότε ήταν πολύ σημαντικό ότι η εργασία είναι συνεργατική. (E2)

Μου θύμισε ένα αγαπημένο μου πού κάποτε το είχα διαβάσει και μου άρεσε πάρα πολύ ότι το επάγγελμα του Δασκάλου είναι το πιο μοναχικό επάγγελμα όσο κι αν φαίνεται κοινωνικό κλείνεις την πόρτα και είσαι εντελώς μόνος σου και ο λόγος που δεν συνεργαζόμαστε δεν είναι μόνο το ότι δεν βοηθάει το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα, έχεις απόλυτο δίκιο για όλα αυτά, αλλά είναι και η ανασφάλεια μας πολλές φορές, τώρα που δεν μας ακούει και κάνεις, είναι και η ανασφάλεια μας..(όλοι γνέφουν ότι συμφωνούν). (E1)

Σε αυτή τη διαδικασία αναστοχασμού για τις συνεργατικές πρακτικές, το παράδειγμα των επιμορφωτών και ο τρόπος με τον οποίο συνεργάζονταν, φάνηκε να ήταν καθοριστικό για τους συμμετέχοντες.

Αυτό που έκανε αυτό το πρόγραμμα είναι εντάξει και να μας βάλει και σε μία συνεργατική διαδικασία αλλά κυρίως να μας δείξει τη συνεργασία γιατί τη συνεργασία πρέπει και να τη βιώνεις. Λέμε στα παιδιά συνεργαστείτε αλλά εμείς είμαστε μόνοι μας. Αυτό το πρόγραμμα μας έβαλε στη διαδικασία να βιώσουμε τη συνεργασία των επιμορφωτών άρα να την πάρουμε και εμείς. (E1)

Είμαστε τυχεροί που είναι σε αυτό τον κύκλο τελικά η συνεργατική γιατί όταν όλη η φιλοσοφία του σεμιναρίου στηρίζεται, δηλαδή λόγω και έργω το δείξαν και οι επιμορφωτές στη συνεργασία, το δείξαν και με τη στάση τους και με την πρακτική τους και με την όλη φιλοσοφία μετά τον απομονώνεις τον άλλον και να του λες τώρα μόνος σου κάπου είναι μία συνέχεια. (E2)

Και σε αυτό το πλαίσιο οι διαδικασίες συνεργασίας κατά τη διάρκεια του σεμιναρίου αλλά και οι επιδράσεις τους στους συμμετέχοντες

αποτέλεσαν μία ζωντανή απόδειξη των επιδράσεων της ανταλλαγής, ενώ παράλληλα συνέβαλλαν στη δημιουργία σχέσεων ανάμεσα στους συμμετέχοντες.

προσωπικά είμαι πολύ μεγάλος οπαδός της ομαδοσυνεργατικής και είδα πως μπορεί να δουλέψει και στους ενήλικες επίσης είχε κρυμμένα το έχω δει και σε άλλα σεμινάρια εδώ με κάποιο τρόπο λειτούργησε πάρα πολύ καλά εν τέλει και όταν τελείωσε το σεμινάριο μου έλειπε αυτή η εβδομαδιαία συνάντηση με τους συμμαθητές (E8)

Αυτές οι σχέσεις και αλληλεπιδράσεις φαίνεται να λειτούργησαν σε κάποιες περιπτώσεις και αντισταθμιστικά ενάντια στην κούραση με την οποία ήρθαν αντιμέτωποι κάποιοι από τους συμμετέχοντες.

Δηλαδή εγώ σε αυτή την κατάσταση θα κουραζόμουν πάρα πολύ, θα τα παρατούσα, θα απελπιζόμουν ίσως. Είναι πολύ σημαντικό να ακούς άλλες απόψεις, άλλες ιδέες πάνω στα ίδια πράγματα. (E4)

Σε αυτές τις συνθήκες συνεργατικότητας, όπου οι συμμετέχοντες αντάλλαξαν και αλληλεπίδρασαν μεταξύ τους, έχοντας σημαντικές επιδράσεις στο τρόπο σκέψης και δράσης τους, η «ομάδα» που δημιουργήθηκε και οι συνεργατικές σχέσεις μέσα σε αυτήν, αποτέλεσαν στήριγμα για πολλούς από τους συμμετέχοντες. Ξεχωρίζουν την αλληλεγγύη, την κοινή ιδεολογική βάση και την από κοινού αντιμετώπιση των αδιεξόδων που προκύπτουν ως καθοριστικά συστατικά στοιχεία ενός δικτύου που αναπτύσσεται σταδιακά μεταξύ τους. Σε αυτό το δίκτυο σχέσεων δίνουν έμφαση ως αντιστάθμισμα στο αίσθημα μοναξιάς που καταθέτουν ότι βιώνουν συχνά στα σχολικά τους πλαίσια.

μου άρεσε ότι υπάρχει αυτή η αλληλεγγύη. Κάποιοι άνθρωποι που σκέφτηκαν εμάς. Το έχω ξαναπεί κάποια στιγμή μάλιστα, αλλά επειδή βρίσκομαι σε ένα σχολείο που πολλές φορές αισθανθήκαμε μόνοι μας δηλαδή να μην ξέρουμε πού να απευθυνθούμε... Το να υπάρχει κάποιος που να λέει για ελάτε εδώ, ελάτε να συζητήσουμε, μπορούμε να σας βοηθήσουμε... Αυτό για μένα ήταν πάρα πολύ σημαντικό (E4)

στους ανθρώπους που συμμετείχαμε σε αυτήν την επιμόρφωση υπάρχει μία κοινή βάση στο ιδεολογικό κομμάτι και στο κομμάτι των απόψεων από την άποψη ότι είμαστε ούτως ή άλλως, όχι ότι έχουμε

τα εργαλεία ή ότι εμείς ξέρουμε τι κάνουμε, αλλά είμαστε προς μία σωστή κατεύθυνση και μπαίνεις και στη διαδικασία να δεις ότι υπάρχουν άνθρωποι που και έχουν να μου δώσουν πράγματα και μπορούν να με βοηθήσουν. (E3)

Νομίζω ότι είναι πιο ήπια, πάει πιο γλυκά, πιο ομαλά από το να κάτσεις μόνος σου και να σκέφτεσαι και να αντιμετωπίζεις τα αδιέξοδα και τις απορίες μόνος σου. Ναι το εννοώ πάει πιο γλυκά. Είναι πιο καλή η διαδικασία πιο ομαλή. (E1)

3.2.3. Το υλικό

Όλοι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν πολύ θετικές απόψεις για το προσφερόμενο υλικό, είτε στις δια ζώσης εκπαιδευτικές δράσεις είτε στην ηλεκτρονική πλατφόρμα. Στις περιγραφές τους τονίζουν πόσο πλούσιο το βρίσκουν και πόσο μεγάλη ποικιλία από πληροφορίες και εκπαιδευτικό υλικό διατίθεται στην πλατφόρμα.

Και μου έκανε πραγματικά πολύ ... το υλικό που μας δόθηκε που ήταν πραγματικά απίστευτα πλούσιο. Μπορούσες να βρεις τα πάντα! (E5)

Εγώ είχα μπει σε μία διαδικασία, πριν μας κλειδώσουν μέσα στα σπίτια, και εκτύπωνα πάρα πολύ από το υλικό και το έχω πλέον εκτυπωμένο και το διαβάζω. Νομίζω εντάξει ότι είναι πραγματικά εξαιρετικό, πολύ πλούσιο.. πράγματα που δεν ξέραμε ότι υπήρχαν... εννοώ και πράγματα, υλικό πέρα από το κομμάτι το θεωρητικό που και εκεί υπήρχαν υπέροχα κείμενα και βιβλία (E3)

Δεν ξέρω δεν είχα υπόψη μου πιο πολύ υλικό για να πω ότι είναι λίγο... Είναι πάρα πολύ (E4)

Μαζί με την ποικιλία και την μεγάλη ποσότητα, οι συμμετέχοντες τονίζουν πόσο χρήσιμο το βρίσκουν όλο αυτό το υλικό για τη δουλειά τους, ξεχωρίζοντας ωστόσο και το πόσο καλά οργανωμένο είναι. Τονίζουν ότι αυτή ακριβώς η καλή οργάνωση και ταξινόμησή του είναι ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της χρησιμότητας και χρηστικότητάς του.

Είναι πολύ χρήσιμο. Γιατί δεν είναι μόνο τα pdf είναι και όλα τα άλλα... και κακά τα ψέματα είναι και πολύ καλά οργανωμένο. Και μπορεί του χρόνου, του παραχρόνου να θέλεις και να δεις κάτι εκεί πέρα στο κομμάτι εκείνο το γλωσσικό ή το γραμματικό ή το ένα ή το άλλο... (E4)

Είναι μία ενδιαφέρουσα βιβλιοθήκη και τακτοποιημένη αυτό που είπε και ο Δηλαδή είναι τακτοποιημένο. (E1)

Η χρηστικότητα είναι από τα χαρακτηριστικά του υλικού στα οποία επανέρχονται οι συμμετέχοντες, καθώς ξεχωρίζουν ότι τους δίνονται εργαλεία για να «χτίσουν» το δικό τους εκπαιδευτικό υλικό και τις δικιές τους εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

Δηλαδή εγώ και απλά πράγματα, επειδή δεν είχα σχέση με το θεσμικό κομμάτι της εκπαίδευσης, δεν είχα ιδέα ας πούμε ότι υπάρχει το corpus και το corpusito που έχουν άπειρες δραστηριότητες.. (E3)

Για το υλικό που είπα στην αρχή... όντως βλέποντας τα πράγματα που έχουν ανέβει στην πλατφόρμα μπορούμε να χτίσουμε το δικό μας υλικό πολύ συγκεκριμένα από την επόμενη χρονιά, να επιλέξουμε ασκήσεις και να δούμε πολλά πράγματα (E2)

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες ωστόσο εντοπίζουν μία δυσκολία στο ότι είναι όλο σε ηλεκτρονική μορφή καθώς αναφέρουν ότι το ηλεκτρονικό διάβασμα είναι κάτι που συχνά τους κουράζει.

Τώρα εγώ στην ηλικία μου δυσκολεύομαι πάρα πολύ με το ηλεκτρονικό διάβασμα, πάρα πολύ και νομίζω μπορεί να είναι και άλλοι στην ηλικία μου, έχω μία δυσκολία με το ηλεκτρονικό διάβασμα. Οπότε όλο αυτό το υλικό αυτό είναι μία μεγάλη δυσκολία. Με κάνει λιγάκι και χάνομαι. (E4)

Ένα βράδυ δεν μπορούσα να δω στον υπολογιστή, δεν μπορούσα να δω βγαίνανε κύματα στα μάτια μου και η αλήθεια είναι ότι κατάλαβα ότι το έχω παρακάνει με το ηλεκτρονικό διάβασμα. Δεν νομίζω ότι... (E1)

Ταυτόχρονα με τις θετικές αναφορές και περιγραφές που αφορούν το προσφερόμενο υλικό, κάποιοι από τους συμμετέχοντες εκφράζουν και την επιθυμία-ανάγκη να διασφαλιστεί ότι θα συνεχίσουν να έχουν πρόσβαση σε αυτό το υλικό. Ζητάνε να μείνει διαθέσιμο καθώς εκτιμούν ότι θα τους είναι χρήσιμο και στο μέλλον καθώς θα προκύπτουν νέες ανάγκες στην εκπαιδευτική τους πρακτική.

Να υπάρχει κάπου σταθερά! Γιατί σταδιακά και εμείς θα το δούμε το τι χρειαζόμαστε και θα πρέπει να μπορούμε να ανατρέξουμε για να το βρούμε. (E4)

3.2.4. Η εμπειρία της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης

Η εμπειρία της αλλαγής σε εξ αποστάσεως λόγω του γενικού lockdown και οι εντυπώσεις από αυτή κυριάρχησαν στην αρχή της συζήτησης. Όλοι οι συμμετέχοντες αρχικά τόνισαν πόσο σημαντικό ήταν για αυτούς, στη συγκεκριμένη συγκυρία το γεγονός ότι συνέχισε η επιμόρφωση έστω και εξ αποστάσεως. Καταθέτουν ότι αυτή η αλλαγή από δια ζώσης σε εξ αποστάσεως τους βρήκε σε μία χρονική στιγμή που είχαν ανάγκη να συνεχίσει αυτό το πρόγραμμα με όποιο τρόπο και συμπληρώνουν πόσο πολύτιμη εμπειρία αποδείχθηκε για αυτούς.

Νομίζω ότι επειδή μας πέτυχε και σε αυτή την συνθήκη είχαμε και εμείς πολύ έντονη την ανάγκη να μπορούμε μέσα σε αυτό να προσπαθήσουμε γιατί εντάξει ας το δούμε και πολύ πραγματικά μας έβγαλε και από μία αμηχανία πολύ πιο γρήγορα από ότι θα συνέβαινε σε άλλη περίπτωση. (E3)

Ήταν καλό που έγινε κάποια στιγμή όπως είπαν και οι συνάδελφοι φοβηθήκαμε ότι θα σταματούσε οπότε μέσα στις συνθήκες που το κάναμε λειτούργησε πάρα πολύ καλά δεν ήτανε όσο ψυχρό φοβόμαστε ότι θα ήτανε αυτό το κατάφεραν οι διοργανωτές να το κάνουν και για αυτό το ακολουθήσαμε όλοι μέχρι τώρα (E4)

Για μένα όλο αυτό ήταν πολύτιμο το ότι δηλαδή μπήκαμε σε ένα πλαίσιο επιμόρφωσης τέτοιο αυτή τη χρονική στιγμή ήταν χρήσιμο, το ξαναείπα και στην αρχή, για μένα και προσωπικά. (E1)

Ήταν αυτό το απότομο κόψιμο. Τη στιγμή ακριβώς που είχαμε αρχίσει και γνωριζόμασταν και δουλεύαμε και αφήναμε πίσω ο καθένας ίσως την αμηχανία του ή οτιδήποτε είχε δυστυχώς κόπηκε. Έγινε μετά με έναν άλλο τρόπο συνεχίστηκε και ήταν πολύ σημαντικό αυτό. (E4)

Στη συνέχεια της συζήτησης για την αλλαγή της μορφής της επιμόρφωσης σε εξ αποστάσεως, οι συμμετέχοντες αναφέρουν και μία άλλη πτυχή αυτής της μετατροπής, χαρακτηρίζοντάς την ως ζωντανή απόδειξη ανασχεδιασμού. Τονίζουν πόσο σημαντικό ήταν για αυτούς το ότι είδαν στην πράξη πως ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπορεί να

αναπροσαρμοστεί και να σχεδιαστεί εκ νέου, με βάση τις αλλαγές στις συνθήκες και στο εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Ένα πολύ σημαντικό της ανατροπής ήταν ότι σου έδειξε με το πιο βιωματικό τρόπο τι κάνεις όταν το πλαίσιο ανατραπεί γιατί πάρα πολλές φορές το πλαίσιο μας ανατρέπεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό μέσα σε μία τάξη σε ένα σχολείο. Όταν ανατραπεί το πλαίσιο λοιπόν τι κάνεις; λες δεν μπορώ, τέρμα, λήξη; ή βρίσκεις έναν άλλο τρόπο; Αυτό μπορεί να είναι μία άσκηση, να είναι κάτι άλλο ένα μεγαλύτερο πλαίσιο... αυτό το σεμινάριο με την ανατροπή που υπέστη μας το έδειξε με πάρα πολύ καλό τρόπο βιωματικό τρόπο. Δηλαδή ένα βιωματικό του σεμιναρίου ήταν αυτό τι κάνεις ως δάσκαλος όταν το πλαίσιο σου ανατραπεί, σου καταστραφεί στην ουσία (E1)

Αυτό που ήθελα να πω το είπε μόλις η Κατερίνα.. δηλαδή στην αρχή, καλά δεν είμαι πολύ υπέρ, δεν πιστεύω ότι μπορεί να αντικαταστήσει η εξ αποστάσεως τη δια ζώσης σε καμία περίπτωση. Αλλά όντως η μεγάλη ανατροπή ήταν ότι συνέβη αυτό το πράγμα, διαχειρίστηκε με έναν τρόπο. Κατευθείαν το υλικό άλλαξε, προσαρμόστηκε (E3)

Παράλληλα με τις θετικές πτυχές αυτής της αλλαγής, οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ότι οι συνθήκες της εξ αποστάσεως δημιουργήσαν μία αμηχανία, ιδιαίτερα στις πρώτες ον λαιν συναντήσεις. Εκτιμούν ότι η εξ ολοκλήρου ον λαιν επικοινωνία δεν συνέβαλλε στο να αναπτυχθούν τόσο ισχυρές σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων, όπως θα μπορούσαν να δημιουργηθούν αν είχε συνεχίσει η επιμόρφωση δια ζώσης.

Αλλά ήταν λίγο αμήχανο δηλαδή στην αρχή... η πρώτη μου επαφή με το webex, κάναμε πρόβες με συναδέλφους για να δούμε πώς το πράγμα δουλεύει. Είχαμε προβλήματα ακόμα και να μιλήσουμε δηλαδή δεν ήμασταν χαλαροί στο να μιλήσουμε (E1)

και εμένα η προσδοκία μου που δεν ικανοποιήθηκε είναι ότι αυτό δεν μετατράπηκε σε μία κοινότητα γιατί η αλήθεια είναι ότι δεν ήταν δυνατόν να μετατραπεί διαδικτυακά δηλαδή αυτό είναι το κομμάτι που χάνεις δηλαδή ξέρεις είμαστε μέλη μιας ομάδας που γνωριζόμαστε και δεν γνωριζόμαστε δηλαδή ενώ έχουμε συναντηθεί πολλές φορές στην ουσία δεν καταφέραμε ποτέ να αναπτύξουμε τις σχέσεις που θα μπορούσε να έχει μία κοινότητα ενώ από ότι ακούω από τους άλλους κύκλους τα είχαν καταφέρει καλύτερα σε αυτό το κομμάτι (E1)

Σε αυτό το πλαίσιο όλοι οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ότι υπάρχει ανάγκη, σε συναισθηματικό επίπεδο, να γίνει ένα κλείσιμο δια ζώσης όταν αυτό θα είναι δυνατό με βάση τις υγειονομικές συνθήκες. Στο λόγο τους διακρίνεται η ανάγκη για προσωπική επαφή με τους συναδέλφους αλλά και με τους επιμορφωτές, καθώς η απουσία αυτής της επαφής δημιουργεί μία συνθήκη έλλειψης.

Αλλά εγώ επιμένω ότι κάποια στιγμή νομίζω πρέπει να γίνει ένα κλείσιμο δια ζώσης. Είναι κρίμα γιατί είναι αυτό που δεν μας επιτρέπουν οι ψυχολόγοι να κάνουμε στα παιδιά μα το κάνουμε εμείς στον εαυτό μας θα μείνουμε με τα συναισθήματα στο χέρι και πηγαίνουμε ενώ πρέπει κάποια στιγμή να τα τοποθετήσουμε πρώτα στους άλλους και να πούμε να τα. Είναι όμορφο να κλείσει ο κύκλος. (E4)

Ναι ικανοποιήσει σε μεγάλο βαθμό αλλά επειδή τώρα μπαίνουμε στη διαδικασία να σκεφτόμαστε και με άλλο τρόπο με πιάνει και μία γωνία ότι ίσως να θέλω λίγο ακόμα, να υπάρχει μία συνέχεια, μία επαφή. Και τι θα γίνει; Κι άμα τους χάσω αυτούς τους ανθρώπους; (E3)

Νομίζω ότι αυτό το κομμάτι του ζωντανού λείπει, αυτό θα θέλαμε να συνεχιστεί. Δηλαδή εγώ θα ήλπιζα κάποια στιγμή να ξανά μαζευτούμε μια-δυο φορές έτσι για να κλείσουμε όμορφα αυτό το πράγμα που ξεκινήσαμε ζωντανά και αυτά που λέμε τώρα να τα πούμε ζωντανά γιατί είναι διαφορετική η επαφή με τους ανθρώπους σε ένα φυσικό χώρο. (E4)

Συμφωνώ απόλυτα με τον Γιώργο ότι πρέπει να γίνει ένα κλείσιμο κάποια στιγμή όταν θα μπορούμε να βρεθούμε 30 άτομα και δεν θα είναι παράνομο αυτό. (E1)

3.2.5. Η επίδραση στις αντιλήψεις και τις πρακτικές

Αναφερόμενοι στην επίδραση που είχε το συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα στις αντιλήψεις τους για την εκπαίδευση αλλά και για το ρόλο τους ένα πρώτο στοιχείο που εντοπίζουν είναι τον αναστοχασμό. Αναφέρουν ότι με αφορμή το πρόγραμμα αναστοχάστηκαν πάνω στις εκπαιδευτικές πρακτικές τους αλλά και πάνω στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους.

Είναι μία ευκαιρία για αναστοχασμό, δεν είναι μόνο ευκαιρία να μάθεις πράγματα αλλά κάπου να σταματήσεις και να αναστοχαστείς και αυτό στο προσφέρει μία επιμόρφωση ειδικά τέτοιου είδους. (E1)

Με έβαλε σε μία διαδικασία να ξανασκεφτώ κάποια πράγματα ίσως να τα οργανώσω καλύτερα προσεχώς αυτό.... Απλά σου δίνει μία ανατροφοδότηση, έναν αναστοχασμό.. αυτό... σε αυτή την κατεύθυνση. (E7)

μερικά πράγματα που τα έκανα ενστικτωδώς είδα ότι δεν τα έκανα λάθος μερικά άλλα πράγματα που τα έκανα είδα πώς λάθος ήταν αυτός ο τρόπος που είχα ξεκινήσει και τα έβλεπα αυτά τα πράγματα για αυτό δεν δούλεψαν και όχι γιατί ήμουν εγώ ανίκανος ή τα παιδιά ήταν αδιάφορα. Ήταν γιατί δεν υπάρχει ένας τρόπος επικοινωνίας. (E4)

Αλλαγμένη ναι και θεωρώ ότι όσο περνάει ο καιρός σίγουρα θα σκεφτόμαστε πράγματα και σίγουρα έχει επιδράσει μέσα μας πολύ θετικά ακόμα και αν τώρα δεν το έχουμε συνειδητοποιήσει. Θεωρώ ότι θα είναι σημείο αναφοράς αυτό το σεμινάριο και προσωπικά σε αυτά που σκεφτόμαστε (E2)

Παράλληλα αναφέρουν ότι μέσα από την επαφή με συναδέλφους κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης, αλλά και μέσω των εισηγήσεων του προγράμματος ήρθαν σε επαφή με νέες απόψεις και ιδέες, αναστοχάστηκαν πάνω στις υπάρχουσες και εντοπίζουν αλλαγές στον τρόπο που σκέφτονται όσον αφορά την εκπαιδευτική τους πρακτική.

Είναι πολύ σημαντικό να ακούς άλλες απόψεις, άλλες ιδέες πάνω στα ίδια πράγματα. Όλο αυτό με ταρακούνησε, μου άλλαξε απόψεις που είχα μέσα στο μυαλό μου, δεδομένα που είχα μέσα στο μυαλό μου και με έκανε να σκεφτώ διαφορετικά ακόμα και τα παιδιά. (E4)

Τις αλλαγές στις αντιλήψεις τους για τη μάθηση, τη διδασκαλία αλλά και το ρόλο τους, την αναφέρουν σε πολλά σημεία των συζητήσεων όλοι οι συμμετέχοντες. Εντοπίζουν ότι αυτά που κατέκτησαν ως γνώσεις μέσω της συγκεκριμένης επιμόρφωσης δεν αφορούν μόνο την εκπαίδευση των παιδιών προσφύγων αλλά αφορούν γενικότερα την εκπαιδευτική τους πρακτική και τον τρόπο λειτουργίας τους στο σχολικό πλαίσιο.

Ανακάλυψα ότι όλα αυτά που μάθαμε μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε και για παιδιά που δεν είναι πρόσφυγες αλλά που έχουν πολλά προβλήματα και πραγματικά τώρα που έκανα την εργασία... α το πλαίσιο είναι πολύ σημαντικό ότι μας ανάγκασαν, μας βάλανε σε μία λογική... Εγώ δεν το είχα μάθει να το σκέφτομαι έτσι... Δηλαδή το σκεφτόμουν όπως το σκέφτονται όλοι οι καθηγητές, συζητάμε λιγάκι έχουμε αυτό το πρόβλημα, εκείνο, αλλά να κάτσεις κάτω και να ψάξεις... Και πραγματικά τώρα που έφτιαχνα το πλαίσιο ανακάλυψα ότι αυτά τα πράγματα που εγώ τα ξεκίνησα για τους τέσσερις πρόσφυγες που έχω σε ένα τμήμα υπήρχαν άλλα πέντε παιδάκια μέσα στο τμήμα που τα είχαν ανάγκη και που εγώ δεν τα είχα βάλει στο μυαλό μου τόσο έντονα ότι αυτά τα πράγματα μπορούν να τα βοηθήσουν(E4)

Αυτή ακριβώς την αλλαγή την αξιολογούν ως εξαιρετική κατάκτηση και καταθέτουν ότι ακριβώς γι αυτό, η συγκεκριμένη επιμόρφωση ως εκπαιδευτική εμπειρία, ξεπέρασε τις προσδοκίες τους.

Δηλαδή εγώ είμαι ενθουσιασμένος γιατί μέχρι τώρα εγώ πίστευα ότι εγώ δεν μπορούσα... Δηλαδή με τον τρόπο που γίνανε τα μαθήματα μου έδειξαν ότι άμα κάτσεις και σκεφτείς και άμα έχεις και δύο ανθρώπους να μιλήσεις έχεις και κάποια εργαλεία ανακαλύπτεις πράγματα δεν χρειάζεται να έχεις ένα τυφλοσούρτη για να κάνεις τα πράγματα. Ίσα-ίσα δεν σου χρειάζεται καθόλου. Δηλαδή αυτό που κάναμε ουσιαστικά μέσα στην τάξη τόσα χρόνια, όταν έχεις παιδιά μπροστά σου δεν μπορείς να κάνεις και καλά τυφλοσούρτη, κάθεται και βλέπεις τι παιδάκια έχεις και απευθύνεσαι σε αυτά τα συγκεκριμένα άμα θες να κάνεις μάθημα το ίδιο πράγμα και αυτό. Έτσι ήταν πολλά επίπεδα παραπάνω από αυτό που περίμενα. Εγώ περίμενα μία απλή ενημέρωση να κατατοπιστώ σε μερικά πράγματα που δεν τα γνώριζα για τους πρόσφυγες αλλά εμένα μου πρόσφερε πολύ περισσότερα. (E4)

Κάποιοι από τους συμμετέχοντες καταθέτουν και πολύ συγκεκριμένες αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν και αναστοχάζονται πάνω στην εκπαιδευτική τους πρακτική, σημειώνοντας αλλαγές που έχουν σκοπό να κάνουν μόλις επιστρέψουν στο σχολικό πλαίσιο.

για παράδειγμα του χρόνου όταν μπω με το καλό στην τάξη δεν θα κάνω όλη την αλφαβήτα όπως μου είπαν φέτος... Τα δύο πρώτα μαθήματα κάνε την αλφαβήτα.. και θα τους πω όχι θα το κάνω όπως ξέρω εγώ. Σταδιακά και σιγά-σιγά... γενικότερα όμως και η επαφή με τα παιδιά... Το μάθημα θα γίνει πιο παιγνιώδες χωρίς πολύ

μεγάλο άγχος από την πλευρά μου να μάθουν σε συγκεκριμένο διάστημα συγκεκριμένα πράγματα. (E2)

Σε ένα κομμάτι όντως σκέφτηκα καινούργια πράγματα και με άλλαξε από αυτή την άποψη αλλά θα ήθελα να είχα μία ευκαιρία άμεσα να τα δοκιμάσω. (E3)

Επίσης καταθέτουν, ότι μέσω του επιμορφωτικού προγράμματος ισχυροποιήθηκαν τα επιχειρήματα και οι πρακτικές τους για μία πιο ενταξιακή εκπαίδευση. Αναφέρουν ότι αισθάνονται πιο έτοιμοι και πιο προετοιμασμένοι να υπερασπιστούν τις αντιλήψεις και τις πρακτικές τους.

Μπορούμε να επηρεάσουμε σε συζητήσεις μας και να πείσουμε και ανθρώπους με διαφορετική άποψη για το πόσο σημαντικό είναι να συμπεριφερθούμε καλά σε αυτούς τους ανθρώπους και να ενδιαφερθούμε για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών. Θεωρώ ότι μας έχει βοηθήσει και σε αυτό το σημείο. Καταλαβαίνετε πώς το λέω δηλαδή πάντα μιλάμε συζητάμε ακούμε διάφορα θυμώνουμε λέμε όχι αλλά τώρα έχουμε καλύτερα επιχειρήματα. (E2)

Όλη αυτή η διαδικασία του αναστοχασμού αλλά και γενικότερα της επιμορφωτικής εμπειρίας, στους περισσότερους συμμετέχοντες δείχνει να επέδρασε ιδιαίτερα ενδυναμωτικά. Οι ίδιοι καταθέτουν πόσο εμπυχωτικά λειτούργησε για αυτούς η συγκεκριμένη εκπαιδευτική διαδικασία και πόσο ενδυναμωμένοι και έτοιμοι αισθάνονται σε σύγκριση με πριν.

Γιατί εγώ όταν μπήκα στις τάξεις υποδοχής ήταν σαν να με πέταξε κάποιος και εγώ απλά κολύμπαγα.. δεν είχα κάτι για να κάνω τη δουλειά μου... Ψάχναμε από το ίντερνετ και οι συνάδελφοί μας είπαν αλλά τώρα αισθάνομαι μία σιγουριά για του χρόνου. Ξέρω ακριβώς πώς θα κινηθώ. (E2)

Εγώ όπως είπα ξανά θεωρώ ότι είναι πιο κατασταλαγμένη και πιο σίγουρη για τον εαυτό μου... Δηλαδή θα είμαι του χρόνου πολύ πιο έτοιμη. (E2)

Εμένα μου έδωσε αυτό που είπαν και οι συναδέλφισσες μου έδωσε μία αυτοπεποίθηση (E4)

Οπότε θεωρώ ότι έμαθα και διαβάζοντας και περισσότερο ότι μας έχουν δώσει ότι θα μπορέσω του χρόνου να είμαι καλύτερη και εγώ

στη δουλειά και ότι θα μπορέσω να προσεγγίσω καλύτερα τα παιδιά χωρίς αυτό που έχω κλειδώσει στο μυαλό μου ότι θέλω σε ένα μήνα να μάθουν να λένε αυτά ή να κάνουν αυτά. Δηλαδή θα είμαι πιο χαλαρή. Έτσι πιστεύω (E2)

3.3. Συζήτηση

Αναλύοντας το λόγο των συμμετεχόντων εντοπίζουμε ότι βίωσαν το επιμορφωτικό πρόγραμμα ως μία πολύ διαφορετική εκπαιδευτική διαδικασία. Την αντιπαραβάλλουν με άλλες επιμορφώσεις που έχουν παρακολουθήσει που θυμίζουν την παραδοσιακή ακαδημαϊκή εκπαιδευτική διαδικασία που συνήθως περιορίζεται στην από καθέδρας διδασκαλία που στηρίζεται στην αυθεντία κειμένων και διδασκόντων (Ανδρούσου Α. , Ασκούνη, Κορτέση-Δαφέρμου, Σφυρόερα, & Τσάφος, 2014). Παράλληλα τονίζουν την πολύπλευρη μορφή του αλλά και τη βιωματικότητα του που σε ένα πρώτο επίπεδο αφορούσε τη μορφή του προγράμματος και τις δράσεις που περιελάμβανε που απαιτούσαν την ενεργή συμμετοχή τους.

Ωστόσο ο όρος βιωματικότητα περιγράφεται ως κάτι διπλό, που εκτός από τη μορφή αφορά και το περιεχόμενο της επιμόρφωσης. Τον χρησιμοποιούν επίσης για να περιγράψουν ένα επιμορφωτικό πρόγραμμα του οποίου η θεματολογία δεν αφορούσε θέματα ξεκομμένα, μακριά από την πραγματικότητά τους, αντίθετα περιελάμβανε στοιχεία και θεματολογία που συνδέονταν άμεσα με τις εμπειρίες και τα βιώματά τους (Freire, 2006) (Γρόλλιος, 2004). Στις περιγραφές τους αναφέρονται σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης που έχει χαρακτηριστικά που περιγράφουν τη σύνδεσή του τόσο με το εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο όσο και με τις ανάγκες τις καθημερινότητας στο σχολείο (Μαυρογιώργος, 1996). Αυτό ακριβώς το χαρακτηριστικό του, της σύνδεσης με τις ανάγκες και τις συνθήκες της εκπαιδευτικής τους καθημερινότητας, το κάνει να ξεχωρίζει, με βάση τα λεγόμενά των συμμετεχόντων, και καλύπτει την ανάγκη για άριστη γνώση του κοινωνικού πλαισίου (Ζωγραφάκη, 2002), καθώς αποτελεί

καθοριστικής σημασία παράγοντα σε συνθήκες διδασκαλίας μαθητών από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (Ζώνιου-Σιδέρη, 2004).

Ένα από τα βασικά στοιχεία που δείχνουν να ξεχωρίζουν στην αξιολόγηση των συμμετεχόντων είναι το υλικό που τους παρέιχε αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα. Εντοπίζουν την προσφορά αυτού τόσο στο πόσο πλούσιο ήταν όσο και χρήσιμο. Ωστόσο αναδεικνύουν και μία επιπλέον πτυχή στην χρησιμότητά του που αφορά στο ότι συνέβαλλε στο να αποκτήσουν οι ίδιοι τις γνώσεις και τις δεξιότητες στο αναπτύσσουν το δικό τους εκπαιδευτικό υλικό χωρίς τον εγκλωβισμό ή την προσκόλληση σε συγκεκριμένες «πετυχημένες» μεθόδους (Bartolome, 2010) και τυποποιημένες «έτοιμες» λύσεις. Αυτή ακριβώς η γνώση συνιστά τη διερεύνηση του πεδίου και των αναγκών του και την κατασκευή υλικού προσαρμοσμένο στις εκάστοτε ανάγκες των μαθητών τους. Είναι μία διαδικασία που στηρίζεται σε δεξιότητες ανάγνωσης του πεδίου, διερεύνησης αυτού και σχεδιασμό με βάση τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του πλαισίου.

Αυτή η έννοια του πλαισίου, του σχεδιασμού και του ανασχεδιασμού διατρέχει το λόγο των συμμετεχόντων σε πολλά σημεία των συζητήσεων. Με αυτή την οπτική προσέλαβαν οι περισσότεροι και την αλλαγή σε εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Περιγράφουν ότι εκτός από την ανάγκη που ένιωσαν και οι ίδιοι να συνεχίσει έστω και εξ αποστάσεως, είχαν παράλληλα και την ευκαιρία να βιώσουν τον ανασχεδιασμό με βάση τις αλλαγές στο πλαίσιο εν τη γενέσει του. Επί της ουσίας ήρθαν οι ίδιοι ως εκπαιδευόμενοι σε επαφή με την έννοια του ανασχεδιασμού ως εκπαιδευτική πρακτική και αντιλήφθηκαν την αξία του μέσα ακριβώς από αυτή την επαφή (Borko, Liston, & Whitcomb, 2007).

Αυτή η απόκτηση, μέσω του βιώματος, της γνώσης για την αξία του ανασχεδιασμού σε συνδυασμό με τις δεξιότητες που αναφέρουν ότι απέκτησαν στη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού με βάση τις ανάγκες του πλαισίου φωτίζει μία άλλη πτυχή τους εκπαιδευτικού προγράμματος που αφορά την κατεύθυνση της εκπαιδευτικής διαδικασία προς το

στόχο της διερεύνησης της εκπαιδευτικής πρακτικής και τις συνεχούς επανεκτίμησης των δεδομένων της. Επί της ουσίας, αυτά που καταθέτουν σε διάφορα σημεία οι εκπαιδευόμενοι αποτελούν στοιχεία μίας εκπαιδευτικής διαδικασίας που τους παρότρυνε να αποκτήσουν μία κριτική ματιά απέναντι στην εκπαιδευτική διαδικασία και να αναστοχαστούν πάνω στο πώς δρουν στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο. Παράλληλα τους έδωσε εργαλεία ώστε να μπου σε μία διαδικασία να κατανοήσουν με πιο σαφή τρόπο την εκπαιδευτική τους πραγματικότητα, κάνουν απόπειρες να ερμηνεύσουν τις δυσλειτουργίες της και να διερευνήσουν δυνατότητες επίλυσής τους (Τσάφος, 2010)

Εμβαθύνοντας στην ανάλυση του λόγου των συμμετεχόντων, οι αναφορές στη συνεργασία και στην αλληλεπίδραση μέσα στην ομάδα είναι συχνές και πολύπλευρες. Αναφέρουν ότι μέσα από αυτή την επιμόρφωση αναπτύχθηκαν διάφορες μορφές συνεργασίας ενώ καταθέτουν ότι ειδικότερα η συνεργασία μεταξύ των βαθμίδων στάθηκε αφορμή για ανταλλαγή διαφορετικών οπτικών. Μέσα από αυτές τις πολύπλευρες αλληλεπιδράσεις εντοπίζουν ότι άνοιξαν οι ορίζοντές τους καθώς ήρθαν σε επαφή με διαφορετικές οπτικές και αναπτύχθηκε η ενσυναίσθηση τους. Επί της ουσίας οι συμμετέχοντες περιγράφουν συνθήκες συνεργασίας και αλληλεπίδρασης όπου ευνοήθηκαν ο κριτικός στοχασμός και αναστοχασμός (Mezirow, 1991) μέσα σε ένα πλαίσιο που ευνόησε την αλληλεπίδραση και την ανταλλαγή και που ενεργοποίησε μετασχηματιστικές διαδικασίες υπάρχόντων νοητικών πλαισίων (Φρυδάκη, 2015).

Μία άλλη πτυχή αυτής της αλληλεπίδρασης συνιστά το γεγονός ότι πυροδότησε αναστοχαστικές διεργασίες στους συμμετέχοντες, διεργασίες που ευνοήθηκαν και από το παράδειγμα της συνεργασίας των επιμορφωτών. Αυτές οι διεργασίες αναστοχασμού και ενδοσκόπησης, ιδιαίτερα όταν συνδυάζονται με θεματολογία που αφορά την ετερότητα μπορούν να οδηγήσουν τους εκπαιδευτικούς σε

απόρριψη παραδοσιακών στάσεων που αναπαράγονται αλλά και αναπαράγουν στερεοτυπικές αντιλήψεις (Δραγώνα, 2004).

Μέσα από τις περιγραφές τους για τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση στην ομάδα, προκύπτει έντονα το στοιχείο του δικτύου αλλά και της συνέχειας. Ουσιαστικά φαίνεται να προσλαμβάνουν αυτήν την αλληλεπίδραση ως ένα υπό δημιουργία δίκτυο, μία υπό σύσταση κοινότητα πρακτικής και μάθησης, μέσα στην οποία συμμετέχουν άτομα με κοινούς στόχους και κοινή ιδεολογία και που μοιράζονται μέσα σε αυτό προβληματισμούς αλλά και νέες ιδέες (Wenger, McDermott, & Snyder, 2002). Αυτό το δίκτυο που δείχνει να δημιουργείται, οι ίδιοι οι συμμετέχοντες το προσδιορίζουν ως αντίβαρο, τόσο απέναντι στην κούραση του προγράμματος όσο και απέναντι στην εξουθένωση που καταθέτουν ότι βιώνουν στα πλαίσιά τους, όπως άλλωστε καταθέτουν ότι βιώνουν πολλοί εκπαιδευτικοί που διδάσκουν σε πλαίσια που φοιτούν μαθητές από ευάλωτες κοινωνικά ομάδες (Παπαναγιώτου, 2017) (Τσαγκανέλια, 2016). Η προσδοκία της ύπαρξης ενός δικτύου με τα παραπάνω χαρακτηριστικά συμβάλλει στην αντικατάσταση του αισθήματος της ματαιώσης και της αδυναμίας δράσης από μία έντονη κινητοποίηση για δράση και αλλαγή (Τσάφος, 2016).

Όλα τα παραπάνω, οι συμμετέχοντες εντοπίζουν ότι επέδρασαν σε ένα βαθμό στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους και στις εκπαιδευτικές πρακτικές τους καθώς πυροδότησε αναστοχαστικές διαδικασίες πάνω σε αυτά. Μπήκαν στη διαδικασία να διερευνήσουν συστηματικά τη δουλειά τους και να αναστοχαστούν πάνω σε αυτή με βάση τα θεωρητικά εργαλεία που διαθέτουν (Day & Sachs, 2004). Παράλληλα κινητοποιήθηκαν στην κατεύθυνση της δράσης καθώς καταθέτουν ότι μέσα από τη συμμετοχή τους στο επιμορφωτικό πρόγραμμα απέκτησαν πιο ισχυρά επιχειρήματα. Κατά συνέπεια, μετά από αυτή την επιμορφωτική εμπειρία οι συμμετέχοντες αισθάνονται πιο ενδυναμωμένοι καθώς γνωρίζουν πλέον ότι έχουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις να δράσουν (Frymier, 1987) στο εκπαιδευτικό τους πλαίσιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4Ο: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

4.1. Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε με σκοπό τη διερεύνηση σε βάθος της εμπειρίας της επιμορφωτικής διαδικασίας του προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» για του συμμετέχοντες αλλά και της επίδρασης αυτής της εμπειρίας στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους καθώς και στις πρακτικές τους. Η ανάγκη για σε βάθος διερεύνηση προέκυψε μετά την ανάλυση των ερωτηματολογίων που είχαν συμπληρωθεί από το σύνολο των συμμετεχόντων και αφορούσαν στην γενική αξιολόγηση του συγκεκριμένου επιμορφωτικού προγράμματος.

Οι κυριότεροι άξονες της συγκεκριμένης έρευνας αφορούν στο πως περιγράφουν οι συμμετέχοντες το επιμορφωτικό πρόγραμμα ως εκπαιδευτική εμπειρία, στα κίνητρα αλλά και στις προσδοκίες τους από τη συγκεκριμένη επιμόρφωση, στα σημεία του προγράμματος που εντοπίζουν ως σημαντικά αλλά και σε αυτά που τους δυσκόλεψαν και στο πώς οι ίδιοι εκτιμούν ότι επέδρασε η επιμόρφωση στις αντιλήψεις και στις πρακτικές τους. Όλα τα παραπάνω διερευνήθηκαν με τη διενέργεια δύο focus group, τα απομαγνητοφωνημένα κείμενα των οποίων αναλύθηκαν και από αυτά προέκυψαν τα ευρήματα της συγκεκριμένης έρευνας.

Η ανάλυση των ερωτηματολογίων είχε ήδη εντοπίσει πολύ υψηλό βαθμό ικανοποίησης των συμμετεχόντων από το επιμορφωτικό πρόγραμμα τόσο σε επίπεδο αναγκών και προσδοκιών όσο και στα επιμέρους θέματα και θεματικές. Αυτό το υψηλό επίπεδο αναδείχθηκε και στην ανάλυση των focus group καθώς οι συμμετέχοντες τόνισαν πόσο το πρόγραμμα ξεπέρασε τις προσδοκίες τους, πόσο βιωματικό ήταν και πόσο διαφορετικό από άλλες επιμορφώσεις που έχουν κάνει.

Η έννοια του βιωματικού είναι ένα από τα πολύ ενδιαφέροντα στοιχεία που προέκυψαν καθώς ενώ είχε αναφερθεί στα ερωτηματολόγια, με την εις βάθος ανάλυση των focus group αναδείχθηκε ο διττός τρόπος με την οποία την προσδιορίζουν. Ο ορισμός του βιωματικού κατά τους συμμετέχοντες περιλαμβάνει τόσο την ξεχωριστή μορφή που απαιτούσε την ενεργή συμμετοχή τους όσο μία θεματολογία που ίδιοι εντόπισαν ότι συνδέεται με τις εμπειρίες και τα βιώματά τους

Η ανάλυση επίσης ανέδειξε το ζήτημα της αλληλεπίδρασης και της συνεργασίας μεταξύ των συμμετεχόντων ως ιδιαίτερα κρίσιμο καθώς πυροδότησε αναστοχαστικές διαδικασίες και δημιούργησε τις συνθήκες για αλλαγή στις οπτικές των συμμετεχόντων. Παράλληλα η αναφορά στην δημιουργία ενός δικτύου αλλά και στην ανάγκη διατήρησής του αναδεικνύει τη δημιουργία μέσα από αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα, μίας κοινότητας πρακτικής και μάθησης που μοιράζεται κοινούς στόχους, κοινή ιδεολογία και κοινό όραμα για την εκπαίδευση.

Ενδιαφέροντα στοιχεία προέκυψαν και όσον αφορά την εμπειρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης καθώς και εκεί τα επίπεδα ικανοποίησης ήταν υψηλά και στα ερωτηματολόγια. Από την εις βάθος ανάλυση προέκυψε αρχικά η πολύ μεγάλη ανάγκη που καταθέτουν οι συμμετέχοντες ότι υπήρχε για τη συνέχιση του προγράμματος έστω και από απόσταση. Τόνισαν πόσο σημαντικό ήταν για αυτούς το ότι συνέχισε, στις τόσο ιδιαίτερες υγειονομικές συνθήκες που επικρατούσαν αλλά και πώς αυτή η αλλαγή από δια ζώσης σε εξ αποστάσεως αποτέλεσε για αυτούς παράδειγμα ανασχεδιασμού. Ωστόσο στοιχείο που αναδεικνύεται ιδιαίτερα ενδιαφέρον συνδέεται με το βαθμό ικανοποίησης με την εξ αποστάσεως αλλά και με τον παράλληλο χαρακτηρισμό του προγράμματος ως βιωματικό ακόμα και στο 1^ο focus group στο οποίο συμμετείχαν εκπαιδευτικοί μόνο από τον κύκλο που έγινε εξ αποστάσεως. Αυτό το στοιχείο καταδεικνύει ότι μεθοδολογικά η συγκεκριμένη επιμόρφωση, παρόλη τη συνθήκη της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και των δυσκολιών επικοινωνίας που αυτή έχει, κατάφερε

να κινητοποιήσει τους επιμορφούμενους και να συνδεθεί με τα βιώματα και τις εμπειρίες τους.

Συνοψίζοντας, η ανάλυση σε βάθος αποκάλυψε μία επιμορφωτική εμπειρία την οποία οι συμμετέχοντες ένιωσαν ότι τους αφορά και συμμετείχαν ενεργά, την βίωσαν ως πολύπλευρη και αλληλεπιδραστική και για την οποία οι ίδιοι εντοπίζουν ότι επέδρασε με διάφορους τρόπους στις αντιλήψεις τους. Αποκαλύφθηκαν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του προγράμματος, ο τρόπος με τον οποίο λειτούργησε μέσα σε αυτό η συνεργασία και η αλληλεπίδραση και το πώς αυτές δημιούργησαν συνθήκες αναστοχασμού και μετασχηματισμού. Οι ίδιοι οι συμμετέχοντες καταθέτουν ότι ενδυναμώθηκαν μέσα από αυτό το επιμορφωτικό πρόγραμμα καθώς απέκτησαν τόσο επίγνωση των γνώσεων και των δυνατοτήτων τους όσο και την επαφή και την συμμετοχή σε ένα δίκτυο συναδέλφων που μοιράζονται κοινές ανησυχίες και προβληματισμούς.

4.2. Περιορισμοί της παρούσας έρευνας

Η παρούσα έρευνα, όπως προαναφέρθηκε συνιστά μία απόπειρα διερεύνησης σε βάθος της εμπειρίας των συμμετεχόντων στο επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις» για αλλά και της επίδρασης αυτής στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους καθώς και στις πρακτικές τους. Η συμμετοχή των εκπαιδευτικών στο συγκεκριμένο επιμορφωτικό πρόγραμμα δεν είχε υποχρεωτικό χαρακτήρα, αλλά συμμετείχαν όσοι είχαν ενημερωθεί και ήθελαν να συμμετάσχουν. Συνεπώς οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν σε αυτό είχαν εξ αρχής ενδιαφέρον για το θέμα της εκπαίδευσης των προσφύγων με αποτέλεσμα να αποτελούν ένα δείγμα, το δείγμα της συγκεκριμένης έρευνας, με πολύ συγκεκριμένα ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Αυτά τα χαρακτηριστικά πιθανόν επηρεάζουν, από μόνα τους, τόσο τις προσδοκίες όσο και την πρόσληψη της συγκεκριμένης εμπειρίας από τους συμμετέχοντες.

Άλλο ένα στοιχείο που πιθανόν δημιουργεί περιοριστικά δεδομένα είναι το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε καθώς το focus group είναι μια συζήτηση κατά την οποία υπάρχει αλληλεπίδραση και πιθανόν μέσα σε αυτήν συμμετέχοντες/ουσες να εκφράζουν απόψεις βάσει αυτών που εκτιμούν ότι θα «ευχαριστήσουν» την ερευνήτρια. Το συγκεκριμένο ερευνητικό εργαλείο, από τη φύση του, ελαχιστοποιεί την επίδραση του ερευνητή, σε σύγκριση για παράδειγμα με τις ατομικές συνεντεύξεις, και επιτρέπει την πιο ελεύθερη συζήτηση μεταξύ των συμμετεχόντων (Frey & Fontana, 1991). Παρόλα αυτά υπάρχει πιθανότητα οι συμμετέχοντες να συνδέσουν την ερευνήτρια με τους διοργανωτές της επιμόρφωσης και άρα να εκφράζουν απόψεις απευθυνόμενοι σε αυτούς.

Τέλος σε όλα τα παραπάνω πρέπει να συνυπολογιστεί ότι και τα δύο focus group διεξήχθησαν διαδικτυακά, με το πρόγραμμα zoom. Η

διαδικτυακή συζήτηση, όση εξοικείωση κι αν υπάρχει, συχνά ελλοχεύει τον κίνδυνο της δημιουργίας συνθηκών αμηχανίας και απόστασης και άρα την περιορισμένη έκφραση των συμμετεχόντων. Στη συγκεκριμένη περίπτωση κάποιοι συμμετέχοντες γνωρίζονταν μεταξύ τους και άρα ήταν πιο εύκολη η δημιουργία κλίματος άνεσης και οικειότητας, ωστόσο θα πρέπει να συνυπολογιστεί σε αυτό η πιθανότητα οι συνθήκες να μην ήταν τόσο επιτρεπτικές στο να εκφραστούν οι συμμετέχοντες όσο θα ήταν σε μία δια ζώσης διεξαγωγή των συζητήσεων.

4.3. Μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις

Η παρούσα έρευνα διενεργήθηκε με συμμετέχοντες εκπαιδευτικούς που επέλεξαν να συμμετάσχουν στο επιμορφωτικό πρόγραμμα «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις». Σε αυτήν συμμετείχαν εκπαιδευτικοί και από τους κύκλους που διεξήχθησαν δια ζώσης και από τον κύκλο που διεξήχθη εξ αποστάσεως. Με τη εις βάθος διερεύνηση προέκυψαν ενδιαφέροντα στοιχεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν έναυσμα για μελλοντικές ερευνητικές προτάσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο μία πιθανή ερευνητική πρόταση θα μπορούσε να είναι η διερεύνηση της επίδρασης της συμμετοχής σε αυτό το πρόγραμμα στις πρακτικές των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν ώστε να εντοπιστούν τα στοιχεία τα οποία συνέβαλλαν σε πιθανές αλλαγές στις πρακτικές τους. Μία τέτοια διερεύνηση θα μπορούσε να γίνει με ερευνητικά εργαλεία τόσο την επιτόπια παρατήρηση στα πλαίσια τους όσο και με προσωπικές συνεντεύξεις που θα διερευνούσαν το πώς οι ίδιοι οι συμμετέχοντες εκτιμούν ότι επηρεάστηκαν οι πρακτικές τους, ποια σημεία του προγράμματος επέδρασαν θετικά και σε ποια σημεία θα ήθελαν επιπλέον βοήθεια.

Μία άλλη πρόταση θα ήταν η διερεύνηση της εμπειρίας της συμμετοχής σε άλλα επιμορφωτικά προγράμματα αντίστοιχης μεθοδολογίας ώστε να υπάρχουν και πιθανά στοιχεία σύγκρισης. Θα ήταν ενδιαφέρον να

εντοπιστούν άλλα αντίστοιχα προγράμματα και να διερευνηθούν οι απόψεις των συμμετεχόντων τους, αρχικά σε επίπεδο ικανοποίησης, με πιθανό ερευνητικό εργαλείο πάλι ένα δομημένο ερωτηματολόγιο. Σε ένα δεύτερο στάδιο θα μπορούσε σε κάποιους από αυτούς να διερευνηθεί σε βάθος, μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις, η επίδραση των εκάστοτε επιμορφωτικών προγραμμάτων. Έχοντας συγκεκριμένα ευρήματα από τέτοιες έρευνες θα μπορούσαν να εντοπιστούν με ποιους τρόπους επιμέρους στοιχεία επιμορφωτικών προγραμμάτων επιδρούν στις αντιλήψεις και στις πρακτικές των συμμετεχόντων τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Apple, M. W., & Weis, L. (2010). Ιδεολογία και Πρακτική στη σχολική εκπαίδευση: μια πολιτική και εννοιολογική προσέγγιση. Στο Π. Γούναρη, & Γ. Γρόλλιος (Επιμ.), *Κριτική Παιδαγωγική. Μια συλλογή κειμένων* (Κ. Θεριανός, Μεταφρ., σσ. 189-220). Αθήνα: Gutenberg.
- Bartolome, L. L. (2010). Πέρα από τη φетиχοποίηση των μεθόδων. In Π. Γούναρη, & Γ. Γρόλλιος (Eds.), *Κριτική Παιδαγωγική. Μια συλλογή κειμένων* (Α. Χριστοδουλάκου, Trans., pp. 378-410). Αθήνα: Gutenberg.
- Borko, H., Liston, D., & Whitcomb, J. A. (2007). Genres of Empirical Research in Teacher Education. *Journal of Teacher Education*, 58(1), 3-11.
- Day, C., & Sachs, J. (Eds.). (2004). *International Handbook on the Continuing Professional Development of Teachers*. Berkshire: Open University Press.
- Dewey, J. (1986). Experience and Education. *The Educational Forum*, 50(3), 241-252.
- Freire, P. (1977). *Η αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα: Κέδρος.
- Freire, P. (2006). *Δέκα επιστολές προς εκείνους που τολμούν να διδάσκουν*. Αθήνα: Επίκεντρο.
- Frey, J. H., & Fontana, A. (1991). The group interview in social research. *The Social Science Journal*, 28, 175-187.
- Frymier, J. (1987). Bureaucracy and the Neutering of Teachers. *Phi Delta Kappa*, 69(1), 9-14.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative research design: an interactive approach*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Mezirow, J. (1978). Perspective Transformation. *Adult Education Quarterly*, 28, 100-110.
- Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Mulholland, J., & Wallace, J. (2003). Strength, Sharing and Service: Restorying and the legitimation of research texts. *British Educational Research Journal*, 29(1), 5-23.

- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου - ένα μέσον για κοινωνικούς επιστήμονες και επαγγελματίες ερευνητές*. Αθήνα: Gutenberg.
- UNESCO. (1997). *What is Adult Education?*
- Wenger, E., McDermott, R., & Snyder, W. M. (2002). *Cultivating Communities of Practice: a guide to managing knowledge*. Boston: Harvard Business School Press.
- Ανδρούσου, Α. (2002). Κίνητρο στην εκπαίδευση. Στο Α. Ανδρούσου, Κλειδιά και Αντικλείδια. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ - Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ανδρούσου, Α. (2005). "Πώς σε λένε;" Διεργασίες μίας επιμορφωτικής παρέμβασης στη μειονοτική εκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg.
- Ανδρούσου, Α. (2010). Από την επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη δημιουργία μιας κοινότητας πρακτικής και μαθητείας: διεργασίες και δυναμική μιας πορείας. *Action Researcher in Education*, 1.
- Ανδρούσου, Α., & Ασκούνη, Ν. (2002). Ετερογένεια και σχολείο. In Α. Ανδρούσου (Ed.), *Κλειδιά και Αντικλείδια*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ - Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- Ανδρούσου, Α., Ασκούνη, Ν., Κορτέση-Δαφέρμου, Χ., Σφυρόερα, Μ., & Τσάφος, Β. (2014). Οι θεματικές εργαστηριακές εβδομάδες στο ΤΕΑΠΗ: Μια εναλλακτική πρακτική στο πλαίσιο της πανεπιστημιακής κατάρτισης των εκπαιδευτικών. *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου με διεθνή συμμετοχή: Ανα στοχασμοί για την παιδική ηλικία* (pp. 89-102). Θεσσαλονίκη: Ζυγός.
- Γρόλλιος, Γ. (2004). Στοιχεία της συμβολής του Paulo Freire στο σχεδιασμό του σχολικού προγράμματος. Στο Γ. Μπαγάκης (Επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και το αναλυτικό πρόγραμμα* (σσ. 198-204). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Γρόλλιος, Γ. (2005). *Ο Paulo Freire και το Αναλυτικό Πρόγραμμα*. Θεσσαλονίκη: Βάνιας.
- Δραγώνα, Θ. (2004). Εκπαιδεύοντας τον ανοίκειο "άλλο": Το παράδειγμα της μειονοτικής εκπαίδευσης. *Ψυχολογία*, 11(1), 20-33.
- Ζωγραφάκη, Μ. (2002). Κοινωνικό πλαίσιο και διδακτική πράξη. In Α. Ανδρούσου (Ed.), *Κλειδιά και Αντικλείδια*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ - Πανεπιστήμιο Αθηνών.

- Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (2004). Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών. In Α. Ζώνιου-Σιδέρη (Ed.), *Σύγχρονες Ενταξιακές Προσεγγίσεις - Πράξη* (Vol. Τόμος Β, pp. 45-57). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2003). *Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα: Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Μαυρογιώργος, Γ. (1996). Σχέδιο πρότασης για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 89, 19-26.
- N.3879. (2010). *Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις*.
- N.4415. (2016). *Ρυθμίσεις για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση, τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και άλλες διατάξεις*.
- Παπαναγιώτου, Η. (2017). *Το φαινόμενο της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών στη σύγχρονη δημόσια εκπαίδευση σε σχολικές μονάδες με μεικτό πληθυσμό μαθητών. Το παράδειγμα σχολικής μονάδας στο Δήμο Αθηναίων*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Αθήνα: ΕΑΠ.
- Συμεού, Λ. (2007). Εγκυρότητα και αξιοπιστία στην ποιοτική εκπαιδευτική έρευνα: Παρουσίαση, αιτιολόγηση και πράξη. *Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας "25 Χρόνια Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας"*. 2, pp. 333-339. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδοι Αφοι.
- Τσαγκανέλια, Α. (2016). *Η εμφάνιση του συνδρόμου επαγγελματικής εξουθένωσης στους εργαζομένους σε Υπηρεσίες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης-Μια εμπειρική μελέτη*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Παιδαγωγική Σχολή, Τμήμα Νηπιαγωγών, Φλώρινα.
- Τσάφος, Β. (2010). Αναπτύσσοντας μια διερευνητική επαγγελματική στάση: Η συμβολή της Εκπαιδευτικής Έρευνας Δράσης. *Σύγχρονο Νηπιαγωγείο*, 77.
- Τσάφος, Β. (2014). *Αναλυτικό πρόγραμμα. Θεωρητικές προσεγγίσεις και εκπαιδευτικοί προσανατολισμοί. Αναζητώντας νέες σταθερές σε έναν αβέβαιο κόσμο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.

- Τσάφος, Β. (2016). Κριτική παιδαγωγική και έρευνα δράσης: ανιχνεύοντας τη χειραφετική προοπτική στο μετανεωτερικό εκπαιδευτικό πλαίσιο. *Action Researcher in Education*, 7.
- Τσιώλης, Γ. (2014). Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Υ.Α.15236/ΓΔ4. (2016). Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών.
- Φρυδάκη, Ε. (2015). Η επαγγελματική ταυτότητα του εκπαιδευτικού και το μέλλον της διδασκαλίας. Αθήνα: Κριτική.

Παράρτημα

A. Οδηγός Συζήτησης (focus group)

- **Διευκρινίσεις τεχνικών θεμάτων και θεμάτων εμπιστευτικότητας**
 - **Εισαγωγή**
 - Θα ήθελα λοιπόν να ξεκινήσουμε λέγοντάς μου κάποια πράγματα για εσάς. Το όνομά σας, που δουλεύετε
 - Είχατε παρακολουθήσει κάποια άλλη επιμόρφωση με θέμα την εκπαίδευση παιδιών προσφύγων?
-
- **Το επιμορφωτικό πρόγραμμα**
 - Αν έπρεπε να περιγράψετε σε κάποιον που δεν έχει παρακολουθήσει τη συγκεκριμένη επιμόρφωση τι θα λέγατε; Πως θα την περιγράφατε?
 - Αν έπρεπε να χρησιμοποιήσετε μία λέξη μόνο για να την περιγράψετε ποια θα ήταν και γιατί?
 - Ποια πράγματα σας έμειναν ως πιο σημαντικά από αυτή την επιμόρφωση;
 - Τι ήταν αυτό που σας έκανε να αποφασίσετε να δηλώσετε και να κάνετε αυτή την επιμόρφωση? (εδώ αν αναφέρουν τα πλαίσιά τους μπορούν να γίνουν κάποιες ερωτήσεις ανοιχτές γι αυτά: Ποιες δυσκολίες έχουν αντιμετωπίσει κλπ)
 - Τι περιμένατε να «πάρτε» από τη συμμετοχή σας σε αυτή?
-
- **Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (μόνο στο 1^ο focus group)**
 - Αυτή η επιμόρφωση έγινε και δια ζώσης και εξ αποστάσεως. Πώς βιώσατε τις δύο αυτές διαφορετικές μορφές?
 - Είχατε εξοικείωση με τους Η/Υ? Είχατε ξανακάνει επιμόρφωση εξ αποστάσεως?
 - Πώς τη βιώσατε στην on-line μορφή? Σας δυσκόλεψε? Και αν ναι πού?
 - Έχετε κάποια πρόταση για το πώς θα μπορούσε να γίνει πιο εύκολο/ενδιαφέρον/απλό κλπ (ανάλογα και με το τι θα αναφέρουν στο τι τους δυσκόλεψε)

- Εκτός από τις δυσκολίες, εντοπίσατε θετικά σε αυτή τη μορφή (την εξ αποστάσεως). Αν ναι ποια?
- Εκτός καραντίνας, θα μπορούσαν να διεξαχθούν κάποια μέρη αυτής της επιμόρφωσης με μεθόδους εξ αποστάσεως? Κι αν ναι ποια νομίζετε? Που νομίζετε ότι θα ήταν χρήσιμο αυτό?
- Τώρα στα σχολεία σας βιώνεται μία αντίστοιχη κατάσταση με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Πώς είναι αυτή η συνθήκη? Τι διαφορές και ομοιότητες βρίσκετε με τις συνθήκες της επιμόρφωσης?
- Σας βοήθησε κάπου η εμπειρία σας από αυτήν την εξ αποστάσεως επιμόρφωση στο να χειριστείτε την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη δουλειά σας? (αν μείνουν μόνο στα τεχνικά να διευκρινίσω ότι δεν εννοώ μόνο τεχνικά)
- Υπάρχει κάτι άλλο που σας δυσκόλεψε σε αυτή την επιμόρφωση πέρα από το εξ αποστάσεως (αν το έχουν αναφέρει ως δυσκολία);

→ **Οι διεργασίες στην ομάδα**

- Πώς δούλεψε η ομάδα κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης; Γνωριζόσασταν κάποιοι από πριν; Έχετε κρατήσει επαφή και μετά? Πώς βιώσατε τη συνύπαρξη με συναδέλφους από διαφορετικές βαθμίδες?
- Τους επιμορφωτές; Σαν ομάδα πώς σας φάνηκαν – η μεταξύ τους αλληλεπίδραση? Η ομάδα είχε και ακαδημαϊκούς και εκπαιδευτικούς του πεδίου. Πώς σας φάνηκε αυτός ο συνδυασμός? Δούλεψε? Εντοπίσατε κάποιο πρόβλημα σε αυτόν?
- Η συνεργασία μαζί τους πώς ήταν?
- Έχετε ξεκινήσει την εργασία? Εκεί πώς πάει η συνεργασία? Με τους συναδέλφους? Με τις επόπτριες?

→ **Το παρεχόμενο εκπαιδευτικό υλικό**

- Από όσο ξέρω σας παρουσιάστηκε-δόθηκε εκπαιδευτικό υλικό κατά τη διάρκεια της επιμόρφωσης (και on-line). Θέλετε να μου μιλήσετε λίγο για αυτό? Τι ακριβώς ήταν? Πώς σας φάνηκε?

→ **Οι εισηγήσεις**

- Από τις εισηγήσεις ποιες ξεχωρίσατε; Γιατί?
- Ποια σας φάνηκε λιγότερο χρήσιμη και γιατί?
- Να τις πάρουμε με τη σειρά; (εφ' όσον δεν καλυφθούν)
 - *In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους. Οι προκλήσεις για το σχολείο*
 - *Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο*
 - *Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού*
 - *Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας*
 - *Όταν η ματαίωση χτυπάει την πόρτα*
 - *Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων*
 - *Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα*
 - *Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση*
 - *Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο*
 - *Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης / Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική*
 - *Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης*
- Οπότε μετά από όλα αυτά που είπαμε, τι σας έχει μείνει ως πιο σημαντικό από αυτή την επιμόρφωση, τι πιστεύετε ότι έχετε κερδίσει?

→ **Η επίδραση της επιμόρφωσης στις αντιλήψεις και στις πρακτικές**

- Αυτή η εμπειρία της επιμόρφωσης επέδρασε με κάποιο τρόπο στη δουλειά σας; Με ποιο;
- Επηρέασε τις αντιλήψεις σας για τις πρακτικές σας? Αν ναι με ποιο τρόπο? (εδώ αν χρειαστεί να διευκρινίσουμε γενικά τις πρακτικές και τις πρακτικές για την εκπαίδευση προσφύγων)

- Τις αντιλήψεις για το ρόλο σας? Τις επηρέασε? Θέλετε να μου περιγράψετε πώς το αντιλαμβάνεστε αυτό? (και εδώ αν χρειαστεί να διευκρινίσουμε γενικά το ρόλο τους και όχι μόνο σε σχέση με την εκπαίδευση προσφύγων)
- Σε άλλους τομείς; (σε ποιο προσωπικό επίπεδο πχ)
- Αν έπρεπε να περιγράψετε τους εαυτούς σας πριν και μετά την επιμόρφωση τι θα λέγατε; Εντοπίζετε σημεία που άλλαξαν; Ποια;

→ **Δημογραφικά στοιχεία**

- Ηλικία
- Σπουδές
- Χρόνια στην εκπαίδευση
- Σε τι πλαίσια

B. Ερωτηματολόγια

B.1. Ερωτηματολόγιο Α, Β, Γ Κύκλου

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

σας παρακαλούμε να δώσετε λίγο από τον χρόνο σας για να συμπληρώσετε το παρακάτω σύντομο ανώνυμο ερωτηματολόγιο. Θα μας βοηθήσετε έτσι να αξιολογήσουμε το περιεχόμενο και την οργάνωση του επιμορφωτικού προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις», στο οποίο πήρατε μέρος. Η συμβολή σας σε αυτή την αποτίμηση της δουλειάς μας είναι καθοριστική.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συμμετοχή και τη συνεργασία σας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

1. Φύλο: Γυναίκα Άνδρας

2. Ηλικία:

- 30	☐
31-35	☐
36-40	☐
41-45	☐
46-50	☐
51-	☐

3. Είστε:

Μόνιμος εκπαιδευτικός σε σχολείο	☐
Αναπληρωτής εκπαιδευτικός σε σχολείο	☐
Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων	☐
Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου	☐
Εκπαιδευτικός σε φορέα μη τυπικής εκπαίδευσης	☐
Άλλο (προσδιορίστε).....	

4. Σχολείο/ φορέας απασχόλησης:

Νηπιαγωγείο	☐
Δημοτικό	☐
Γυμνάσιο	☐
Γενικό Λύκειο /ΕΠΑΛ	☐
Άλλο (προσδιορίστε).....	

1. Ειδικότητα:.....

2. Έχετε (ή είχατε στο παρελθόν) εκπαιδευτική εμπειρία σε τάξη με μαθητές/ριες

 πρόσφυγες/μετανάστες; Ναι Όχι

3. Αν ναι, πόσα χρόνια διδάξατε σε τέτοιο πλαίσιο;

0 έως 2	☐
3 έως 5	☐
6 και άνω	☐

4. Έχετε παρακολουθήσει στο παρελθόν άλλα επιμορφωτικά προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση μεταναστών / προσφύγων μαθητών, τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας ή τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Ναι Όχι

5. Αυτή η επιμόρφωση ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες σας;

Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου

6. Τι από τα παρακάτω θεωρείτε ότι σας προσέφερε η επιμόρφωση και σε ποιο βαθμό;

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
Θεωρητικές γνώσεις					
Διδακτικά εργαλεία για την εκπαιδευτική πράξη					
Κατανόηση του προσφυγικού ζητήματος					
Αναστοχασμό					

7. Πόσο χρήσιμες θεωρείτε τις παρακάτω θεματικές της επιμόρφωσης; Απαντήστε συγκεκριμένα για κάθε θεματική:

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους. Οι προκλήσεις για το σχολείο					
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο					
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού					
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας					

Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα					
Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης / Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική					
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο					
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης					
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση					
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων					
Όταν η ματαίωση χτυπάει την πόρτα					

8. Πόσο ανταποκρίνεται το περιεχόμενο της επιμόρφωσης στις ανάγκες της τάξης;

Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου

9. Σε ποιο βαθμό η επιμόρφωση επηρέασε τον τρόπο που αντιλαμβάνεστε:

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
Τους πρόσφυγες και την προσφυγική κατάσταση					
Το ρόλο του εκπαιδευτικού					
Το περιεχόμενο και τους στόχους της εκπαίδευσης των προσφύγων					
Το περιεχόμενο και τους στόχους της γλωσσικής διδασκαλίας σε πολύγλωσσες τάξεις					
Τις ομοιότητες και τις διαφορές ως προς τη γλωσσική διδασκαλία σε Έλληνες και ξένους μαθητές μέσα στη σχολική τάξη					
Τη διδασκαλία και τη μάθηση					

10. Πώς κρίνετε τον τρόπο οργάνωσης της επιμόρφωσης; Αξιολογήστε πόσο χρήσιμα βρήκατε τα παρακάτω απαντώντας ξεχωριστά για το καθένα.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
Τις εισηγήσεις των επιμορφωτών/ριών					
Τη συζήτηση σε ομάδες					
Το φόρουμ συζήτησης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα					
Τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στη διαζώσης επιμόρφωση					
Τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στην ηλεκτρονική πλατφόρμα					

11. Πόσο νομίζετε ότι βελτιώθηκαν μετά την παρακολούθηση της επιμόρφωσης οι ικανότητές σας ως προς τα παρακάτω:

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
Παιδαγωγική διαχείρισης της τάξης με πρόσφυγες μαθητές/ριες					
Διδασκαλία σε τάξη με πρόσφυγες μαθητές/ριες					
Διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας					
Ένταξη των προσφύγων μαθητών/ριών στη σχολική κοινότητα					
Αναζήτηση / χρήση εκπαιδευτικού υλικού κατάλληλου για πολυπολιτισμικές τάξεις					
Σχεδιασμός / δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού κατάλληλου για πολυπολιτισμικές τάξεις					

12. Πόσο συχνά χρησιμοποιήσατε το ηλεκτρονικό φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών;

Πολύ	Αρκετά	Μετρίως	Λίγο	Καθόλου

13. Η εργασία που έχετε να εκπονήσετε βασίζεται κυρίως στον αναστοχασμό πάνω στις δικές σας πρακτικές σας. Πόσο χρήσιμο θεωρείτε για σας κάτι τέτοιο;

Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου

14. Πόσο ικανοποιητική κρίνετε την υποστήριξη για την εργασία που έχετε δεχτεί μέχρι τώρα από τους επόπτες;

Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου

15. Στην επιμόρφωση μου άρεσε πιο πολύ:

.....

.....

.....

.....

16. Στην επιμόρφωση μου άρεσε λιγότερο:

.....

.....

.....

.....

17. Παρακαλούμε, προσθέστε κάθε παρατήρηση ή υπόδειξη, η οποία, κατά τη γνώμη σας, θα βελτίωνε την επιμόρφωση

.....

.....

.....

.....

18. Γράψτε τρία επίθετα με τα οποία θα χαρακτηρίζατε αυτή την επιμόρφωση

.....

B.2. Ερωτηματολόγιο Δ Κύκλου

Επιμορφωτικό πρόγραμμα: "Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις"

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

σας παρακαλούμε να δώσετε λίγο από τον χρόνο σας για να συμπληρώσετε το παρακάτω σύντομο ανώνυμο ερωτηματολόγιο.

Θα μας βοηθήσετε έτσι να αξιολογήσουμε το περιεχόμενο και την οργάνωση του επιμορφωτικού προγράμματος «Ανάπτυξη δεξιοτήτων διδασκόντων για την ένταξη των παιδιών προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα: Γλωσσική και Ψυχοπαιδαγωγική Διαχείριση σε Πολυπολιτισμικές και Πολύγλωσσες Τάξεις», στο οποίο πήρατε μέρος. Η συμβολή σας σε αυτή την αποτίμηση της δουλειάς μας είναι καθοριστική.

Σας ευχαριστούμε εκ των προτέρων για τη συμμετοχή και τη συνεργασία σας.

* Required

1. Κύκλος *

Check all that apply.

Δ

2. 1. Φύλο

Check all that apply.

Γυναίκα

Άνδρας

3. 2. Ηλικία *

Check all that apply.

- 30
- 31-35
- 36-40
- 41-45
- 46-50
- 51-

4. 3. Είστε: *

Check all that apply.

- Μόνιμος εκπαιδευτικός σε σχολείο
- Αναπληρωτής εκπαιδευτικός σε σχολείο
- Συντονιστής Εκπαίδευσης Προσφύγων
- Συντονιστής Εκπαιδευτικού Έργου
- Εκπαιδευτικός σε φορέα μη τυπικής εκπαίδευσης

Other: _____

5. 4. Σχολείο/ φορέας απασχόλησης: *

Check all that apply.

- Νηπιαγωγείο
- Δημοτικό
- Γυμνάσιο
- Γενικό Λύκειο /ΕΠΑΛ

Other: _____

6. 1. Ειδικότητα: *

7. 2. Έχετε (ή είχατε στο παρελθόν) εκπαιδευτική εμπειρία σε τάξη με μαθητές/ριες πρόσφυγες/μετανάστες; *

Check all that apply.

- Ναι
- Όχι

8. 3. Αν ναι, πόσα χρόνια διδάξατε σε τέτοιο πλαίσιο;

Check all that apply.

- 0 έως 2
 3 έως 5
 6 και άνω

9. 4. Έχετε παρακολουθήσει στο παρελθόν άλλα επιμορφωτικά προγράμματα σχετικά με την εκπαίδευση μεταναστών / προσφύγων μαθητών, τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας ή τη διαπολιτισμική εκπαίδευση; *

Check all that apply.

- Ναι
 Όχι

10. 5. Η παρούσα επιμόρφωση ανταποκρίθηκε στις προσδοκίες σας; *

Check all that apply.

- Πολύ
 Αρκετά
 Δεν είμαι σίγουρος/η
 Λίγο
 Καθόλου

11. 6. Τι από τα παραπάνω θεωρείτε ότι σας προσφέρει η επιμόρφωση και σε ποιο βαθμό; *

Mark only one oval per row.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρος/η	Λίγο	Καθόλου
Θωρητικές γνώσεις	☐	☐	☐	☐	☐
Διδακτικά εργαλεία για την εκπαιδευτική πράξη	☐	☐	☐	☐	☐
Κατανόηση του προσφυγικού ζητήματος	☐	☐	☐	☐	☐
Αναστοχασμό	☐	☐	☐	☐	☐

12. 7. Πόσο χρήσιμες θεωρείτε τις παρακάτω θεματικές της επιμόρφωσης;
Απαντήστε συγκεκριμένα για κάθε θεματική: *

Mark only one oval per row.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρός/η	Λίγο	Καθόλου
In Between: έφηβες/οι μαθητές/τριες πρόσφυγες ανάμεσα σε διαφορετικούς κόσμους. Οι προκλήσεις για το σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
Πρώτες γλώσσες, δεύτερες γλώσσες, ξένες γλώσσες: εισαγωγή στην πολυγλωσσία στο ελληνικό σχολείο	☐	☐	☐	☐	☐
Κοινωνικές και πολιτισμικές διαστάσεις του προσφυγικού	☐	☐	☐	☐	☐
Μπορεί η εκπαίδευση να περιμένει; Δικαιώματα του παιδιού, υποχρεώσεις της πολιτείας	☐	☐	☐	☐	☐
Ενσωματωμένη Εκμάθηση Γλώσσας και Περιεχομένου (CLIL): κατανόηση γραπτού λόγου και λεξιλόγιο στην Ελληνική ως δεύτερη γλώσσα	☐	☐	☐	☐	☐
Κατανόηση του πλαισίου και σχεδιασμός: η πρόκληση της ένταξης / Φτιάχνοντας ρωγμές: ο ρόλος των εκπαιδευτικών στην Κριτική Παιδαγωγική	☐	☐	☐	☐	☐
Διαφοροποιημένη παιδαγωγική: εργαλεία και εμπειρίες από το πεδίο	☐	☐	☐	☐	☐
Θέατρο στην εκπαίδευση – για μια διαπολιτισμική προσέγγιση της τάξης	☐	☐	☐	☐	☐
Παραγωγή γραπτού λόγου και ανατροφοδότηση	☐	☐	☐	☐	☐
Περί γραμματικής και άλλων ζιζανίων	☐	☐	☐	☐	☐
Όταν η ματαιώση χτυπάει την πόρτα	☐	☐	☐	☐	☐

13. 8. Πόσο ανταποκρίνεται το περιεχόμενο της επιμόρφωσης στις ανάγκες της τάξης; *

Check all that apply.

- Πολύ
- Αρκετά
- Δεν είμαι σίγουρος/η
- Λίγο
- Καθόλου

14. 9. Σε ποιο βαθμό η επιμόρφωση επηρέασε τον τρόπο που αντιλαμβάνεστε: *

Mark only one oval per row.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρός/η	Λίγο	Καθόλου
Τους πρόσφυγες και την προσφυγική κατάσταση	☐	☐	☐	☐	☐
Το ρόλο του εκπαιδευτικού	☐	☐	☐	☐	☐
Το περιεχόμενο και τους στόχους της εκπαίδευσης των προσφύγων	☐	☐	☐	☐	☐
Το περιεχόμενο και τους στόχους της γλωσσικής διδασκαλίας σε πολύγλωσσες τάξεις	☐	☐	☐	☐	☐
Τις ομοιότητες και τις διαφορές ως προς τη γλωσσική διδασκαλία σε Έλληνες και ξένους μαθητές μέσα στη σχολική τάξη	☐	☐	☐	☐	☐
Τη διδασκαλία και τη μάθηση	☐	☐	☐	☐	☐

15. 10. Πώς κρίνετε τον τρόπο οργάνωσης της επιμόρφωσης; Αξιολογήστε πόσο χρήσιμα βρήκατε τα παρακάτω απαντώντας ξεχωριστά για το καθένα. *

Mark only one oval per row.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρός/η	Λίγο	Καθόλου
Τις εισηγήσεις των επιμορφωτών/ριών (δια ζώσης)	☐	☐	☐	☐	☐
Τις εισηγήσεις των επιμορφωτών/ριών (εξ αποστάσεως)	☐	☐	☐	☐	☐
Τη συζήτηση σε ομάδες (δια ζώσης)	☐	☐	☐	☐	☐
Το φόρουμ συζήτησης στην ηλεκτρονική πλατφόρμα	☐	☐	☐	☐	☐
Τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στη δια ζώσης επιμόρφωση	☐	☐	☐	☐	☐
Τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση	☐	☐	☐	☐	☐
Τα προτεινόμενα εκπαιδευτικά υλικά στην ηλεκτρονική πλατφόρμα	☐	☐	☐	☐	☐

16. 11. Πόσο νομίζετε ότι βελτιώθηκαν μετά την παρακολούθηση της επιμόρφωσης οι ικανότητές σας ως προς τα παρακάτω: *

Mark only one oval per row.

	Πολύ	Αρκετά	Δεν είμαι σίγουρός/η	Λίγο	Καθόλου
Παιδαγωγική διαχείρισης της τάξης με πρόσφυγες μαθητές/ριες	☐	☐	☐	☐	☐
Διδασκαλία σε τάξη με πρόσφυγες μαθητές/ριες	☐	☐	☐	☐	☐
Διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας	☐	☐	☐	☐	☐
Ένταξη των προσφύγων μαθητών/ριών στη σχολική κοινότητα	☐	☐	☐	☐	☐
Αναζήτηση / χρήση εκπαιδευτικού υλικού κατάλληλου για πολυπολιτισμικές τάξεις	☐	☐	☐	☐	☐
Σχεδιασμός / δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού κατάλληλου για πολυπολιτισμικές τάξεις	☐	☐	☐	☐	☐

17. 12. Πόσο συχνά χρησιμοποιήσατε το ηλεκτρονικό φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών; *

Check all that apply.

- Πολύ
 Αρκετά
 Μετρίως
 Λίγο
 Καθόλου

18. 13. Η εργασία που έχετε να εκπονήσετε είναι δημιουργική και συνεργατική και αποσκοπεί στο να επεξεργαστείτε ένα διδακτικό σενάριο που θα μπορείτε να εφαρμόσετε όταν γυρίσετε στις τάξεις. Πόσο χρήσιμο θεωρείτε για σας κάτι τέτοιο; *

Check all that apply.

- Πολύ
 Αρκετά
 Δεν είμαι σίγουρος/η
 Λίγο
 Καθόλου

19. 14α. Πόσο ικανοποιητική κρίνετε την προσπάθεια αναδιαμόρφωσης του προγράμματος και αναπροσαρμογής του περιεχόμενου της επιμόρφωσης από δια ζώσης σε εξ αποστάσεως λόγω της έκτακτης συνθήκης; *

Check all that apply.

- Πολύ
 Αρκετά
 Δεν είμαι σίγουρος/η
 Λίγο
 Καθόλου

20. 14β. Είχατε προηγούμενη εμπειρία ως εκπαιδευόμενος/η σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης; *

Check all that apply.

- Ναι
 Όχι

21. 14γ. Πόσο καλά πιστεύετε ότι είστε εξοικειωμένος/η με τους υπολογιστές και το διαδίκτυο; *

Check all that apply.

- Πολύ εξοικειωμένος/η
- Αρκετά εξοικειωμένος/η
- Κάπως εξοικειωμένος/η
- Λίγο εξοικειωμένος/η
- Καθόλου εξοικειωμένος/η

22. 14δ. Πώς σας φάνηκε η εμπειρία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (από την 4η εισήγηση και μετά) στη συγκεκριμένη χρονική συγκυρία; *

23. 14ε. Αναφέρετε ένα θετικό και ένα αρνητικό στοιχείο από τον συγκεκριμένο τύπο εκπαίδευσης, όπως τον βιώσατε στο πλαίσιο της επιμόρφωσης αυτής. *

24. 15. Στην επιμόρφωση μου άρεσε πιο πολύ: *

25. 16. Στην επιμόρφωση μου άρεσε λιγότερο: *

26. 17. Παρακαλούμε, προσθέστε κάθε παρατήρηση ή υπόδειξη, η οποία, κατά τη γνώμη σας, θα βελτίωνε την επιμόρφωση *

27. 18. Γράψτε τρία επίθετα με τα οποία θα χαρακτηρίζατε αυτή την επιμόρφωση *

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms